

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Miroslav Bomberovič

**Možnosti a význam učení a vzdělávání
dospělých v biodromálním kontextu**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR'S COMBINED STUDIES

2010 – 2013

BACHELOR'S THESIS

Miroslav Bomberovič

**Possibilities and importance of learning
and the adult education in the biodromal context**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem a že jsem ji vypracoval samostatně. Veškerou použitou literaturu a další zdroje, v práci řádně cituji a uvádím je v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. února 2013

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce, panu doc. PhDr. Jaroslavu Veteškovi, Ph.D., za odborné a užitečné rady a konzultace.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje analýze možností vzdělávání dospělých v ČR a EU. Vymezuje sociální a ekonomické aspekty vzdělání, všímá si otázek celoživotního vývoje a rozvoje, formování a perspektiv psychiky a osobnosti jednotlivce. Dále popisuje vývojové koncepce a modely vzdělávání a charakterizuje významné české a evropské kurikulární strategické dokumenty vztahující se k tematice vzdělávání a učení dospělých. Práce je členěna do dvou částí. Na teoretickou část navazuje část praktická, kterou tvoří empirické dotazníkové šetření a jeho výsledky.

Klíčové pojmy

Andragogika, biodromální kontext, celoživotní (všeživotní) učení, edukace, firemní vzdělávání, kvalifikace, kompetence, lidské zdroje, profesní vzdělávání, (formální a informální) učení, výchova a vzdělávání dospělých, výuka, vzdělání, vzdělávání.

Annotation

This bachelor's thesis deals with analyzes and possibilities of the adult learning in the Czech Republic and EU. Text describes social and economic aspects of adult education, and pays attention to the biodromal context. The work contains also new models and concepts of adult education and lists European and Czech strategic documents on this field. The second part provides a small empirical research of the adult education level in the Czech Republic.

Key words

Abilities, adult learning and education, andragogy, biodromal kontext, company education, competency, curriculum change, human capital, knowledge, life long learning, qualification, professional education, various education.

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD	8
1. KLÍČOVÉ POJMY Z OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ.....	10
1.1 Učení.....	10
1.2 Všeživotní (celoživotní) učení a vzdělávání.....	11
1.3 Vzdělání a vzdělávání.....	13
2. SPOLEČENSKÉ ASPEKTY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	17
2.1 Filozofické a historické aspekty vzdělávání	17
2.2 Legislativní aspekty vzdělávání.....	19
2.3 Geopolitické a ekonomické aspekty vzdělávání.....	21
2.4 Sociální a psychologické aspekty vzdělávání.....	25
2.4 Sociální a psychologické aspekty vzdělávání.....	25
3. TRENDY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	27
3.1 Trendy v oblasti firemního vzdělávání	28
3.2. Blended learning a jeho využití v podnikové praxi.....	31

I. PRAKTICKÁ ČÁST

4. SONDA V OBLASTI CHÁPÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	33
4.1 Výsledky průzkumu v datech	34
4.2 Sumarizace ankety	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
PŘÍLOHA	58

ÚVOD

Význam vzdělání byl jak v dávné historii, tak i v dobách nedávno minulých značný. Dosažení určité vzdělanostní úrovně s sebou automaticky přinášelo i určitý společenský status a s ním spojené ekonomické a sociální výhody.

Dnešní doba preferuje poněkud odlišný model, byť dosažení určité vzdělanostní úrovně má stále společenskou platnost, a to zejména v očích starších generací, které neměly možnost se vzdělávat v takové míře, jako je tomu dnes. Věc má však i svůj rub. V souvislosti s vývojem euroamerické společnosti jako celku (technologizace, mechanizace, automatizace, ICT) dochází i k degradaci vzdělání. Tlak pracovního trhu na stále kvalifikovanější pracovní sílu přináší velmi negativní důsledek v podobě potřeby stále menšího počtu pracovníků. Tím se vytváří celá armáda nezaměstnaných, hlavně absolventů a lidí těsně před důchodem.

Společnost je jako celek (EU) natolik bohatá, že umožňuje mladým lidem dlouholeté studium. Ubývá těch, kteří by se zapojili po vyučení nebo maturitě do pracovního procesu (často nemají ani možnost kvůli nedostatku pracovních příležitostí), a naopak vzrůstá počet vysokoškoláků.

Absorpce vysokých škol je sice vysoká, ale jde na úkor kvality. Tak se celý začarovaný kruh uzavírá: množství vysokoškolsky vzdělaných absolventů s relativně nízkou úrovní (samozřejmě, že existují výjimky), malou nebo žádnou pracovní praxí na jedné straně a na straně druhé zcela rigidní a tvrdý pracovní trh. Česko si sice v rámci EU nestojí vůbec špatně z hlediska míry nezaměstnanosti (dlouhodobě se pohybuje okolo 8 a 9 %), nicméně problémy spojené s výše popsaným mechanismem existují.

Na opačné straně barikády jako pandán mladým absolventům stojí vysoký počet lidí vyššího produktivního věku, tj. kolem 55 a 60 let,

kteří jsou též velice náchylní k tomu těžce hledat pracovní místo v případě, že přijdou o zaměstnání.

Co obě skupiny spojuje je fakt, že v dnešní době už nestačí ohánět se dosaženým vzděláním či pracovní praxí. Aby člověk uspěl na pracovním trhu, musí být neustále „in“, jak říkají Američané. Znamená to jít tak říkajíc s dobou, přizpůsobit se změnám a nárokům. Konkrétně se jedná o neustálé, trvalé a cílené sebevzdělávání, které jednotlivci umožní obstát ve všech životních situacích (nejen tedy na trhu práce).

Moje bakalářská práce se věnuje tématu celoživotního vzdělávání v tzv. biodromálním kontextu. Znamená to, že celoživotní vývoj a rozvoj jednotlivce, co se jeho vzdělávání a též psychiky týče, formuje nejen jeho osobnost, ale též i sociální a ekonomickou perspektivu, která je důležitá k budování kvalitního života. Biodromální přístup ve vzdělávání znamená vývojový integrální přístup k člověku. Tato koncepce zkoumá životní cestu člověka v celé šíři a bere v potaz všechny vývojové faktory. Tento koncept systematicky studuje rozličné typy životních drah lidí a všímá si aktivního podílu člověka na utváření vlastního života a jeho snah o seberealizaci a sebeaktualizaci.¹ Uvedenou problematikou se zabývá zejména Machalová (2004, 2006, 2010), Říčan (2006) a Veteška (2011).

Biodromální kontext *„se ptá po hodnotě prožitého života, po jeho smyslu a z pohledu edukačních věd analyzuje vzdělávací příležitosti v duchu evropského fenoménu lifelong a life-wide learning. Celoživotní dráha jedince – osobní, občanská a profesní – představuje rozmanité spektrum aspirací, motivací, zájmů a potřeb. Biodromální přístup v edukačních vědách spočívá v tom, že se učení a vzdělávání chápe jako proces utváření a rozvíjení osobnosti v průběhu celého životního cyklu.“*²

¹ MACHALOVÁ, M. Biodromálna psychológia pre pomáhajúce profésie. Brno: Institut mezioborových studií, 2010.

² PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha: Grada, 2012. 296 s. ISBN 978-80-247-3960-1. s. 46.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. KLÍČOVÉ POJMY Z OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ

V každém vědeckém oboru je třeba se opřít o jasný výklad nejčastěji používaných pojmů neboli termínů. Nejinak je tomu i v andragogice. Pojmosloví tohoto relativně nového oboru se do značné míry již ustálilo natolik, že se lze opřít o jasné a precizně formulované definice pojmů. Nově k tomu můžeme využít Andragogický slovník autorů Jana Průchy a Jaroslava Vetešky (2012).

Vzhledem k rozsahu předložené bakalářské práce volím výklad jen několika klíčových abecedně řazených pojmů, které charakterizují podle uvedené odborné literatury.

1.1 Učení

Učení je jedním z nejdůležitějších psychických procesů, je to základní podmínka existence a vývoje jedince a celé společnosti.³ Protože v lidském životě se vyskytuje ohromná variabilita situací, v nichž dochází k nějakému typu učení, je obtížné definovat učení obecně. Učení je aktivní proces rozšiřující vrozený genetický program a možnosti jedince, jehož smyslem je přizpůsobování novým situacím.

Výklad pojmu učení se měnil s tím, jak se jej pokoušely objasňovat různé teorie učení. Dnes se uplatňují zejména pojetí vytvářená v kognitivní psychologii, podle nichž učení u jednotlivce spočívá hlavně ve vytváření znalostí, s jejichž využíváním člověk mění své formy chování, obsahy svých činností, vlastnosti své osobnosti i vztahy k jiným

³ KULIČ, V. Psychologie řízeného učení. Praha: Academia, 1992.

lidem.⁴ Procesy učení se zkoumají z řady hledisek: podle vstupů, podmínek, průběhu a výsledků učení; podle obsahu učení (učení pohybové, sportovní, verbální, emoční); podle kognitivní náročnosti a složitosti učení (učení asociační, učení paměťové, učení řešením problémů aj.). Jedno ze základních třídění rozlišuje bezděčné učení a záměrné učení. Z andragogického hlediska jsou důležité procesy aktivního učení, sebeřízeného učení a styly učení dospělých.

1.2 Všeživotní (celoživotní) učení a vzdělávání

„Všeživotní (celoživotní) učení a vzdělávání představují veškeré účelné formalizované i neformální činnosti související s učením, které se průběžně realizují s cílem dosáhnout zdokonalení znalostí, dovedností a odborných předpokladů.“⁵ Jedná se o kontinuální celoživotní proces. Vedle tohoto pojmu existuje i pojem celoživotní učení, který však přenáší odpovědnost za získávání a rozvíjení schopností, dovedností, znalostí a kompetencí na jednotlivce.

Celoživotní učení lze rozdělit do dvou *„základních etap, které jsou označovány jako počáteční vzdělávání a další vzdělávání.“⁶*

Za zakladatele moderního pojetí celoživotního vzdělávání jsou podle Průchy a Vetešky (2012) považováni Eduard Lindeman a Basil Yeaxlee. Měli za to, že učení představuje integrální součást života a že je vzdělávání nikdy nekončícím procesem. Dále se na celoživotním vzdělávání musí podílet celý vzdělávací systém a vzdělávací politika daného státu. Vzdělávání se nemůže odehrávat jen ve vzdělávacích institucích.

Celosvětové instituce uvažovaly o doživotním vzdělání již dávno. Od roku 1949 pravidelně probíhá CONFINTEA, mezinárodní konference

⁴ ; MAREŠ, J. Styly učení žáků a studentů. Praha: Portál, 1998.

⁵ PRŮCHA, J, VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha : Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1. s. 38.

⁶ VETEŠKA, J. a kol. Nové paradigma v kurikulu vzdělávání dospělých. Praha: Educa Service, 2009; ISBN 978-80-87306-04-8. s. 234.

o vzdělávání dospělých, kterou pořádá UNESCO. Tato organizace představila v roce 1970 koncept „lifelong learning“, Rada Evropy „education permanente“ (1972) a OECD v roce 1973 „recurrent education“. Rezoluce ministrů školství Evropské rady v roce 1988 odsouhlasila zavedení vzdělávání dospělých do vzdělávacích systémů jednotlivých zemí. Evropská unie vydala celé množství dokumentů týkajících se celoživotního vzdělávání: Zelenou knihu o evropské dimenzi ve vzdělávání (1993), Vyučování a učení: Cesta k učící se společnosti (1996), Amsterdamskou smlouvu (1997) aj.

„Hlavním cílem konceptu celoživotního učení a vzdělávání je vytvořit konkurenceschopnou a dynamickou ekonomiku, která rovněž flexibilně reaguje na inovace, znalosti, nové poznatky a rozvoj informačních a komunikačních technologií.“⁷

Protože pojem celoživotní učení se dotýká jen časovosti, byl zaveden pojem všeživotní učení (life-wide learning). Ten charakterizuje vzdělávání v celé jeho rozmanitosti. Všeživotní učení přináší posun od institucionálního pojetí (školy) k rozvoji dalších forem vzdělávání (samostudium, e-learning aj).

Pokud bychom chtěli všeživotní učení dále členit, činíme tak podle účelovosti učební činnosti na formální, neformální a informální učení.

V této souvislosti se hovoří o tzv. biodromálním přístupu, což představuje nový psychosociální konstrukt, který z psychologického hlediska analyzuje životní cestu člověka v širších souvislostech, a to jak sociálních, tak ekonomických, zdravotních apod.⁸

⁷ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1. s. 39.

⁸ ŘÍČAN, P. Cesta životem. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.

1.3 Vzdělání a vzdělávání

Vzdělávání dělíme na formální, neformální a informální. Podle jiného hlediska pak na normativní, podnikové a celoživotní. Z hlediska časového se vzdělávání dělí na počáteční a další vzdělávání.⁹

Rozdíl mezi vzděláním a vzděláváním je tento: vzdělání (edukace) je výsledkem procesů zaměřených na utváření osobnosti, vzdělání je výsledkem vzdělávání.¹⁰ Vzdělávání je cílevědomý a systematický proces zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů a společenských forem jednání a chování jedince.

Vzdělání tvoří soustava vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností, dále vytvoření morálních rysů a osobitých zájmů. Někteří andragogové a psychologové považují vzdělání jen za výsledek výchovy.¹¹

Vzdělání je podmínkou přípravy člověka k životu a práci. Získává se obvykle na školách, dále sebevzděláním a prostřednictvím kulturně osvětových institucí. Na školách je vzdělání úzce spojeno s výchovou. „V průběhu života je obsah vzdělání utvářen často také na základě sebevzdělávání, resp. celoživotního učení.“¹²

Vzdělání představuje souhrn znalostí, které jedinec získává pomocí vzdělávání, výuky a studia specifických vědomostí. Podle úrovně školské soustavy se vzdělání dělí na předškolní, základní, střední, vyšší odborné a vysokoškolské. O vzdělání všeobecném a odborném hovoříme ve vztahu k pracovnímu uplatnění.

⁹ PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2009. 481 s. ISBN 978-80-7367-503-5.

¹⁰ PALÁN, Z. Základy andragogiky. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003. 199 s. ISBN 80-86723-03-8.

¹¹ PRŮCHA, J. Dětská řeč a komunikace : poznatky vývojové psycholingvistiky. Praha, Grada Publishing, 2011. 199 s. ISBN 978-80-247-3603-7.

¹² PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1. s. 214.

Vztah vzdělávání a výchovy je úzce propojený. Výchova osobnost utváří, vzdělávání osobnost dotváří. Vzdělávání působí na ratio (rozum), výchova působí zejména na emoce (city a vůli). Výchova vytváří charakter a vzdělávání vytváří vzdělaného člověka.

Dělit vzdělávání lze i na normativní a nenormativní. Normativní vzdělávání představuje formální vzdělávání v rámci vzdělávací soustavy = primární, sekundární a terciární. Normativní vzdělávání probíhá v mládí a končí vstupem do práce. Profesionální vzdělávání se zaměřuje na získávání vědomostí a rozvíjení dovedností a kompetencí nezbytných pro výkon konkrétního povolání nebo zaměstnání.¹³

Profesionální vzdělávání získávají lidé, již dokončili odborné vzdělávání. Profesionální vzdělávání se tak skládá z kvalifikačního vzdělávání, rekvalifikačního vzdělávání a pravidelných školení. Cílem profesionálního vzdělávání je rozvíjení postojů, znalostí a schopností požadovaných pro výkon určitého povolání. Profesionální vzdělávání se váže na obor, podnik i na uplatnění pracovníka. Úkolem profesionálního vzdělávání je vytváření a udržování optimálního souladu mezi kvalifikací subjektivní a kvalifikací objektivní. Jde tedy o stálé přizpůsobování kvalifikace pracovníka kvalifikovanosti práce. Profesionální vzdělávání se zaměřuje na učení vedoucí ke zvýšení nebo zpřesnění kvalifikace jednotlivce nebo k její změně během profesionální dráhy. S profesionálním vzděláváním úzce souvisejí rekvalifikace. Ty vedou ke změně původní kvalifikace v souladu s požadavky trhu práce. Jejím výsledkem je příprava zaměstnance na kvalifikovaný výkon určité profese nebo aktualizace jeho znalostí a dovedností. Profesionální vzdělávání přináší firmám relevantní odbornou kvalifikaci profesionálních skupin, zvyšuje efektivitu dané profese, a tím i výkon podnikatelského subjektu. Vhodně

¹³ TURECKIOVÁ, M. Trendy a možnosti rozvoje dalšího vzdělávání dospělých v kontextu sjednocující se Evropy. Praha: Česká andragogice společnost. 192 s. ISBN 978-80-87306-06-2.

pojaté profesní vzdělávání vede ke zvýšení konkurenceschopnosti a rozvoje samotné firmy.¹⁴

Podnikové neboli firemní vzdělávání představuje další typ nenormativního vzdělávání. Jde o proces vzdělávání, který je organizován firmou a který se uskutečňuje buď přímo v podniku, nebo i mimo něj. Firemní vzdělávání lze definovat jako souhrn edukačních aktivit, které zajišťuje zaměstnavatel. Cílem tohoto vzdělávání a učení je doplnit nebo změnit kvalifikaci zaměstnanců. V praxi je záměrem podnikového vzdělávání odstranit rozdíl mezi aktuální kvalifikací pracovníků a požadavky, jež jsou na ně v práci kladeny. Cílem podnikového vzdělávání je získávání nových znalostí zaměstnanců a vytváření podmínek pro seberealizaci. Vzdělávání se vztahuje k určitému povolání či profesi a zahrnuje jak vzdělávání v podniku, tak i vzdělávání mimo něj. Jedná se o systematický proces změny pracovního chování, úrovně znalostí a dovedností včetně motivace zaměstnanců organizace. Podnikové vzdělávání úzce souvisí s plánováním a výběrem lidských zdrojů, které jsou důležité v konkurenčním boji. V dnešní době mohou na trhu uspět jen podniky, které nepodceňují rychlost učení.¹⁵

Uvedené typy vzdělávání jsou velice úzce propojené a na sobě závislé kategorie. Bez normativního vzdělávání nelze uvažovat o profesním či podnikovém vzdělávání, informální vzdělávání zase nelze oddělit od neformálního. Vzdělávání představuje labyrint vzájemných vztahů nejen uvnitř vzdělávacího systému, ale též i mezi jednotlivcem a společností. Jestliže je ochota člověka na sobě pracovat malá, zužuje se společenský prostor k tomu, aby aktivně využil možností, které mu propracovaný vzdělávací systém nabízí. Kdo se nechce vzdělávat, nemusí, ale za cenu ekonomických a sociálních důsledků.

Vzdělávání patří k základům moderní společnosti. V době propojenosti hospodářských vztahů celé světové ekonomiky je kladen

¹⁴ PALÁN, Z. Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení. Praha: Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7.

¹⁵ VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1770-0.

velký důraz na vzdělávání, které je nositelem kulturního a ekonomického pokroku celé společnosti.¹⁶

Výsledek všech uvedených forem vzdělávání je pak nazýván celoživotní učení. Všichni lidé mají podobné příležitosti k tomu, aby se přizpůsobili požadavkům sociálních a ekonomických změn. Celoživotní učení je optimální cestou k budování moderní společnosti, která poskytuje rovné příležitosti všem lidem v přístupu ke kvalitnímu učení v průběhu celého života. Díky tomu lze úspěšně plánovat a kombinovat učení, práci a rodinný život. Dovednosti a vědomosti lidí díky celoživotnímu učení odpovídají měnícím se požadavkům povolání. To vede k tomu, že se lidé budou aktivněji podílet na všech sférách moderního veřejného života. Odpovědnost za celoživotní učení je na všech aktérech systému – státech, institucích, firmách, občanských organizacích a jednotlivcích. Společným cílem je vybudovat společnost, v níž bude mít každý jedinec příležitost rozvíjet svůj potenciál.¹⁷

¹⁶ PLAMÍNEK, J. Vzdělávání dospělých. Praha: Grada Publishing, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3235-0.

¹⁷ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha : Grada, 2012. 296 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

2. SPOLEČENSKÉ ASPEKTY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Vzdělání a vzdělávání má své filozofické, historické, legislativní, geopolitické, ekonomické, psychologické, sociální aj. souvislosti. Tyto aspekty je zasazují do celospolečenského kontextu a vyhrazují jim velmi důležitou nebo zcela zásadní roli.

V celosvětově propojené (globálně integrované) společnosti již jedinec respektive společnost nevystačí jen s tím, čemu se naučil v mládí ve škole. Moderní informační technologie, záplava informací a neustále rostoucí nároky na jednotlivce (ať už je pracovně aktivní či nikoli) určily do jisté míry trend, který buď člověk přijme, nebo nikoli: neustálé celoživotní vzdělávání. Jedině díky němu může člověk obstát v konkurenci ostatních, takže zde nalézáme i značný ekonomický přesah.

Navzdory této logické predikci můžeme však předpokládat, že neustále vzdělávat se bude jen ten, pro kterého má vzdělání význam a pro něhož je vzdělávání součástí jeho životního stylu, filozofie, strategie či tradice.

Význam vzdělávání není vůbec závislý na věku. Pokud abstrahujeme od dětí, pro něž je školní docházka povinná, záleží pak jen na osobnosti každého jednotlivce, zda se do celoživotního vzdělávacího procesu aktivně zapojí. Podmínky pro toto snažení mu současná společnost nabízí absolutně nejlepší v historii, protože nejsou úzce vázány na sociální postavení, jak tomu bylo v minulosti.

2.1 Filozofické a historické aspekty vzdělávání

Jaký smysl a význam mělo, má a bude mít vzdělání? Tuto otázku si kladli lidé už od nepaměti. Cílem vzdělávání pro jednotlivého člověka vždy byl obecný prospěch, blaho společnosti.

Již u starých Číňanů a posléze Sumerů a Egyptůanů zaznamenáváme tendence organizované přípravy mladých mužů pro kněžské, písařské a vojenské povolání. Úsilí o cílevědomé každodenní vzdělávání všech svobodných mužů se objevuje v antickém Řecku. Smyslem vzdělávání v Aténách a Spartě byla tehdy prosperita obce, obrana a oddanost ke společenství.

Na troskách římské civilizace, která význam vzdělání ještě dále rozpracovala (v érách republiky i císařství) se po několikasetletém pústu objevuje civilizace křesťanská, která je budována na poněkud odlišných principech. Vzdělání se stává výhradní výsadou vyšších vrstev – příslušníků církve, úředníků a vojáků.

Postupně se potřeba centralizovaného a institucionalizovaného vzdělávání přesunula z katedrálních a klášterních škol do prvních univerzit (nejstarší univerzitou na světě je univerzita v Boloni založená 1088), které v Evropě vznikaly zejména ve 12. a 13. století.

Růst měst a jejich ekonomiky s sebou přinesl i potřebu vyššího vzdělání širších vrstev. Nevzdělávala se už jen úzká elita, ale i synové řemeslníků. Další rozvoj vzdělání souvisí s reformací probíhající v 16. století, za vyvrcholení těchto aktivit lze právem považovat dílo Jana Amose Komenského z první poloviny 17. století.

Hospodářský význam vzdělání byl již v té době značný, proto nepřekvapuje že spolu s tereziánskými a josefínskými reformami sílily tlaky na zavedení všeobecného školství. Cílem bylo rozšíření gramotnosti, zlepšení hospodářství a posílení občanské loajality nejen k církvi, tak i k panovníkovi.¹⁸

Opravdu moderní kořeny vzdělání nacházíme ve Francii, v dílech tzv. encyklopedistů. Nové ideje ve vzdělávání přinesl Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) v knize *Emil, čili o výchově* (1762), v němž odmítl výchovu jako nátlak nebo represi. Učícího se pojal jako samostatnou osobu, která se za vhodných vnějších podmínek vychovává

¹⁸ Kol. *Malá encyklopedie Universum*. Praha: Knižní klub. 6 sv. ISBN 978-80-242-2381-0.

sama pod vedením učitele. Základem výchovy je podle Rousseau respekt k jednotlivci a ochrana před nepříznivými vlivy okolí a před tlakem společnosti.

Myšlenky encyklopedistů týkající se teorie vzdělávání a vzdělání dále rozpracovala během 19. století celá řada filozofů a reformátorů, např. Wilhelm von Humboldt (1767-1835), Johann Friedrich Herbart (1776-1841), Wilhelm Dilthey (1833-1911), John Dewey (1859-1952) aj.

Celé 20. století s sebou přináší stále větší nároky na vzdělání a vzdělávání. V Evropě po 2. světové válce dochází prakticky k vymýcení ngramotnosti, jednotlivé země i celky (EHS, RVHP, EU) realizovaly a realizují své vzdělanostní koncepce. Vzniklo proto velké množství různých reformních filozofických teorií vzdělávání (pedagogik), založených na určité filozofii výchovy. Volá se po praktické použitelnosti obsahu vzdělání a zároveň je kladen důraz na autonomii jedince.¹⁹

2.2 Legislativní aspekty vzdělávání

Demokratické systémy v Evropě zakotvily do svých nejvyšších právních norem, jako jsou Listina základních práv a svobod, Smlouva o Ústavě pro Evropu (tzv. Evropská ústava)²⁰ a jednotlivé národní ústavy i právo všech občanů na vzdělání.

V České republice je tematika vzdělávání obsažena v Listině základních práv a svobod.²¹ V článku 25 je stanoveno: „(1) Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském

¹⁹ PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Ostrava: PdF OU, 2004. 105 s. ISBN 80-7042-693-4.

²⁰ [cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW: <http://glosy.info/texty/evropska-ustava-kompletni-zneni/>

²¹ [cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW: <http://zakony-online.cz/?s5&q5=all>

jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku.“

Článek 33 zase stanovuje: „(1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.

(2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

(3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.

(4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.“

Ústava České republiky z 16. prosince 1992²², jejíž součástí je podle článku 3 Listina základních práv a svobod, zase uvádí v článku 84, že „(3) Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.“ Dále Ústava zmiňuje pojem vzdělání už pouze jednou, a to v podobné souvislosti v článku 93: „(2) Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské právnické vzdělání. Další předpoklady a postup stanoví zákon.“

Dosažená úroveň vzdělání logicky souvisí i s uplatněním jednotlivce ve společnosti. Stát formou zákonných opatření, předpisů a vyhlášek stanovuje, za jakých podmínek lze vykonávat to které povolání, zaměstnání či živnost. V této souvislosti hovoříme o formálním vzdělávání.

²² [cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Formální vzdělávání probíhá ve vzdělávacích institucích (ve školách). Jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Toto vzdělávání se skládá ze sebe navazujících vzdělávacích stupňů (základního, středního a vysokoškolského), jejichž absolvování je potvrzováno certifikátem (vysvědčením, diplomem).

Jak bylo řečeno, určitá zaměstnání vyžadují přiměřený typ dokončeného vzdělání (obvykle maturitu, výuční list, vysokoškolský diplom, rigorózní zkoušku, atestaci apod.). V oblasti podnikání je po živnostnících požadováno též doložené vzdělání, a to v případě tzv. vázaných živností. Podmínkou provozování vázaných živností je odborná způsobilost uvedená v příloze č. 2 živnostenského zákona, nestanoví-li živnostenský zákon jinak (viz § 24).²³

2.3 Geopolitické a ekonomické aspekty vzdělávání

Geopolitický pohled na význam vzdělání a vzdělávání představuje v éře velmi úzce propojeného světa zajímavý a podnětný přístup.

Po pádu železné opony a rozpadu relativně jednoduchého systému bipolárního světa pokračují procesy politické a ekonomické diferenciaci a integrace.

Nadšení po odstranění ekonomických bariér a soustavného psychologického tlaku možného vojenského konfliktu na obou stranách železné opony již vyprchalo, aniž by jeho výsledky stačily eliminovat zjevnou nejistotu politických reprezentací i obyvatel řady nových států a demokracií, pokud jde o jejich místo a postavení v podmínkách vytváření nového geopolitického systému.

Období po rozpadu bipolárního systému studené války, které je všeobecně vnímáno jako éra geopolitického přechodu či zrod nového geomocenského uspořádání světa, je naší každodenní realitou.

²³ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, [cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zivnost/>

Nejdůležitější geopolitickou změnou posledních 25 let byl zánik geopolitického systému studené války, rozpad Sovětského svazu a jeho vazalského impéria, došlo ke sjednocení Německa, válce v bývalé Jugoslávii, válce na Kavkaze, v Perském zálivu, Iráku, Afgánistánu atd. To vše se odehrálo v podmínkách globální dominance jediné skutečné supervelmoci – USA, které však v posledních letech zdárně sekundují znovu Rusko a nově Čína.

K ovládnutí konkrétních pozic a oblastí světa již nedochází obvykle válkou (jako v Iráku, Afgánistánu, na Kavkaze apod. – s výjimkou fundamentalistických islámských států), ale vyhlášením různých sfér zájmů (vlivu), které doprovází podpůrná politická a mediální aktivita. Ta se projevuje nejen vojenskopolitickými doktrínami a plány, ale zejména hospodářskou aktivitou a obchodní expanzí.

V praxi slaví tato ekonomická aktivita zásadní význam. Řada států dosahuje své geopolitické moci, a tudíž i schopnosti reálně ovlivňovat politické dění, především skrze ekonomickou sílu a aktivitu. Příkladem jsou Německo a Japonsko, které ekonomicky dosáhly toho, čeho nedosáhly vojensky.

Geopolitika se projevuje i jinak než pouze ekonomicky, politicky či vojensky. V současnosti identifikovat celou řadu „geopolitik“. Jsou jimi např. geopolitika chudoby, hladu, geopolitika nacionalismu a menšin, geopolitika nerostných zdrojů a energetiky, geopolitika těžebních společností. Analogicky lze hovořit i o geopolitice zemědělství a zemědělců, průmyslu, obchodu, podniků a podnikatelů, o geopolitice měst a venkova, o geopolitiku terorizmu, mezinárodního zločinu a drog, o geopolitiku životního prostředí. Další skupinu představuje např. geopolitika zábavy a sportu.

Specifické postavení v rámci různých geopolitik zaujímá geopolitika vzdělání, vzdělávání, informací a komunikace, která prochází obrovským rozvojem.²⁴

Jak vidno, vzdělání a vzdělávání se stává nástrojem konkurenčního hospodářského boje. Rychlý technologický vývoj je možný jedině díky nově přichozím vzdělaným generacím. A to si dobře státy uvědomují, ať už v rámci celků (EU - evropské vzdělávací koncepce, výměnné studentské pobyty, o kterých bude pojednáno v další kapitole), ale i jednotlivých států (již letitá propagace německé lektury v zahraničí formou tzv. Goethe institutů, propagace francouzské kultury formou Institutes Francois aj.).

A jaký je neglobální aspekt vzdělání a vzdělávání? Tato otázka zajímá totiž každého jednotlivce. Obecně platí, že čím vyšší vzdělání a prokázaná pracovní praxe, tím je i vyšší výdělek. Záleží samozřejmě i na tom, v jakém oboru se konkrétní jednatel pohybuje, na jakém místě (rozdíly mezi Prahou a ostatními regiony jsou značné).

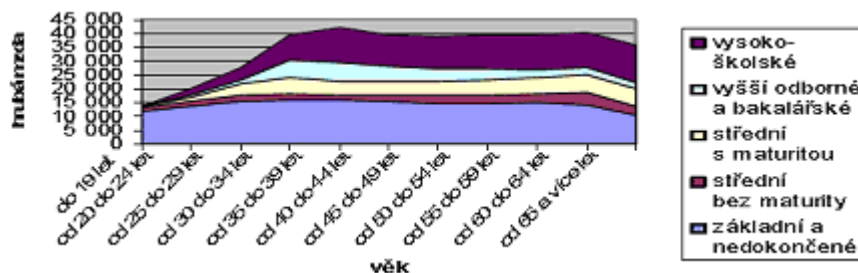
Pro ilustraci uvádím několik grafů z Českého statistického úřadu spolu s komentářem.

V ČR činí hrubý (průměrný) rozdíl příjmů absolventů vysokých a středních škol vysokých 92/65 procent (muži/ženy). Vyšší rozdíly v ČR jsou zřejmě důsledkem dlouhodobě výrazného převisu poptávky nad nabídkou terciárně vzdělané pracovní síly, k čemuž zřejmě přispívá i skutečnost, že v zemi má terciární vzdělání výrazně nižší podíl populace než je průměr zemí OECD.

Rozdíly podle věkové struktury poskytují údaje ČSÚ. Hrubé měsíční příjmy zaměstnanců dle dosaženého vzdělání jsou vyobrazeny na grafu č. 1, kde je patrný výrazně vyšší příjem vysokoškoláků oproti středoškolákům. Procentní rozdíl pro jednotlivé věkové skupiny, který se pohybuje v intervalu od 16 % u skupiny 19-24 let až do 84 % pro skupinu 35-39 let, je znázorněn v grafu č. 2.

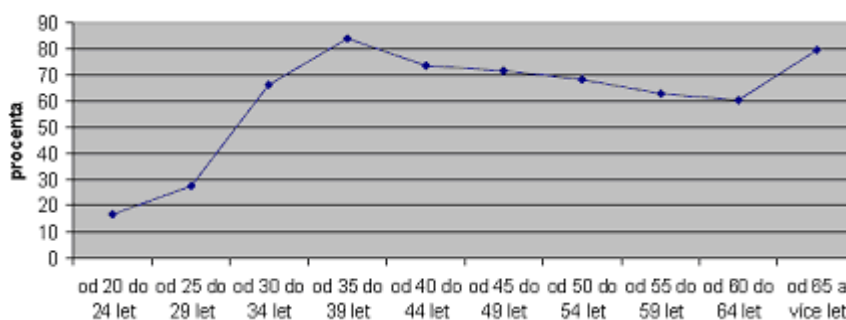
²⁴ HNÍZDO, B.: Mezinárodní perspektivy politických regionů. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. 121 s. ISBN 80-85241-95-1.

Graf 1: Hrubý měsíční příjem podle vzdělání

Zdroj: ČSÚ

Graf 2: Rozdíl v průměrných příjmech VŠ a SŠ

Zdroj: ČSÚ

Obdobné profily ve vyspělejších ekonomikách mají pouze jedno maximum a to pro věkovou skupinu 50-60 let věku. Česká republika však po roce 1989 prošla radikální ekonomickou a společenskou transformací a jedním z důsledků je profil Grafu č. 2 ukazující rozdílné kariérní trajektorie výdělkové ohodnocení trhem práce pro mladší a starší kohorty absolventů vysokých škol.

Jde o rozdíl mezi těmi, kteří začali pracovní kariéru až po roce 1989 a jejich předchůdci, kteří pracovní kariéru začali ještě v dobách centrálně plánované ekonomiky. Z grafu č. 2 je patrné, že pro starší předlistopadové ročníky absolventů VŠ se rozdíl v příjmech oproti středoškolákům zvolna snižuje.

Výše uvedený text dobře ilustruje skutečnost, že vzdělání a vzdělávání bude novodobým kapitálem v 21. století.

2.4 Sociální a psychologické aspekty vzdělávání

Nebýt sám v sociální izolaci, něco se dozvědět, poučit druhé, hrát důstojnou roli v rámci společenského žebříčku a pracovního uplatnění, udržovat se v dobré intelektuální, paměťové a psychické kondici, být vzorem pro druhé (děti). Toto všechno jsou atributy, které rozhodně patří mezi sociální a psychologickou dimenzi vzdělávání.

Člověk nemající vzdělání (a s tím korelující nezájem se neustále vzdělávat) obvykle stojí či končí na okraji společnosti. Lidé, již nemají dokončené ani základní vzdělání vykonávají podřadné pracovní činnosti, jsou špatně finančně ohodnoceni, špatně se stravují a bydlí, často jsou nuceni pobírat sociální dávky. Oproti tomu lidé z obráceného sociálního spektra mohou úspěšně využívat všech možností, které jim současná společnost nabízí – mohou cestovat, aktivně využívat volný čas (kultura a sport), pečovat o své zdraví (kvalitní životospráva) a v neposlední řadě mohou předávat své pozitivní zkušenosti svým blízkým a být vzorem i lidem ve svém okolí.

Sociální vyčleněnost s sebou nese i problémy zdravotní, zejména psychologické. Není tajemstvím, že u velké skupiny bezdomovců dochází k mnohačetným psychickým poruchám.²⁵ Častými diagnózami opakovaně zjišťovanými ve vyšší míře u bezdomovců byly psychózy, poruchy osobnosti, deprese, suicidita, fobie, posttraumatické poruchy a závislosti. Podle aktuálních českých statistik má 87 % bezdomovců jen minimální školní vzdělání, 40 % se nevyučilo žádnému řemeslu a 57 % pracovalo pouze v nekvalifikovaných oborech. Statistiky dále uvádějí, že 97 % bezdomovců trpí psychickou labilitou, silnými emocionálními reakcemi a všeobecnými psychickými rozladami, přecitlivělostí a bojácností. Zjištěna byla i narušená primární socializace. U 67 % osob byla nalezena příliš slabá interakce mezi rodiči a dětmi, chybějící vztahy mezi rodinou a jejím okolím a nízká výchovná stimulace dětí (psychická

²⁵ ŠTĚCHOVÁ, M a kol.: *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, Praha, 2008, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 110 s, ISBN 978-80-7338-069-4.

deprivace). U 70 % zkoumaných byl nalezen negativní výchovný styl rodičů. 93 % jedinců mělo nízkou sebedůvěru a sníženou schopnost sebeprosazení.

Často se v dnešní době setkáváme zejména u učňovské mládeže a některých středoškoláků (výjimkou však nejsou ani děti na základních školách, zejména na jejich druhých stupních) s neochotou a nevolí se vzdělávat, a to už v tomto věku! Sociologové si kladou otázku, proč? Důvodů je celá řada, příčiny je nutno hledat hlavně v rodině. Rodiče povětšinou na své ratolesti „nemají čas“. Za tímto slovním spojením se skrývá pohodlnost, snaha přesunout odpovědnost za výchovu a vzdělání na druhé (školu), rozpad tradičních rodinných hodnot. Děti či mladí lidé přejímají vzory chování z médií, v nichž je dáván velký prostor relativně povrchnímu způsobu života, společenské (zejména politické) elity selhávají, vzdělání a poctivá práce nejsou předními hodnotami, které společnost deklaruje jako celek. Dalším významným prvkem, který částečně vysvětluje nechuť se vzdělávat, je uplatnitelnost na trhu práce. Míra nezaměstnanosti absolventů českých škol sice není v porovnání s průměrem EU vysoká (naopak je mnohem nižší), nicméně zejména v odlehlejších regionech je možnost najít práci nízká.

Vzdělání a vzdělávání je každodenní součástí života každého Evropana, pokud se chce začlenit do společnosti a chce žít relativně normálním životem středních vrstev. Aktivita v tomto slova smyslu představuje příjemný a šťastný život, pasivita pak vede k rezignovanosti, frustraci a sociálnímu vyloučení.

3. TRENDY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Potřeba respektive nutnost vzdělávání dospělých se v současnosti projevuje tím, že dochází k uplatnění nejmodernějších poznatků na tomto poli. Svoji roli tom hraje hned několik oborů. Kromě andragogiky (pedagogiky) se jedná o obory jako kulturologie, psychologie, sociologie, ekonomie a medicína. Všechny tyto disciplíny se snaží, aby vzdělávání dospělých bylo co nejúčinnější (nejefektivnější) a využívají k tomu nejnovějších poznatků a informačních technologií (ICT).

Tato kapitola ve stručnosti sumarizuje, jak se vzdělávání dospělých respektive celoživotní učení v biodromálním kontextu teoreticky člení a prakticky aplikuje.

Celoživotní učení dělíme na dvě základní skupiny. První nazýváme počáteční a druhou další vzdělávání.

Počáteční vzdělávání má všeobecný charakter a kryje se s obdobím povinné školní docházky (tzv. základní vzdělávání). Na něj navazuje tzv. sekundární vzdělávání, jež připravuje člověka na další studium nebo doplňuje jeho odborné vzdělávání. Dále do této skupiny též řadíme odborné vzdělávání. Jeho hlavním cílem je příprava na budoucí pracovní uplatnění. Součástí počátečního vzdělávání je také terciární vzdělávání, které zahrnuje široký sektor vzdělávací nabídky, jež následuje po maturitní zkoušce. Toto vzdělávání poskytuje specializované odborné nebo umělecké vzdělání. Dělíme ho podle toho, zda se realizuje na vysokých školách (vysokoškolské), vyšších odborných školách (vyšší odborné) a školách s uměleckým zaměřením.²⁶

S počátečním vzděláváním se setkáváme v mladém věku člověka. Tento typ vzdělávání je ukončen po absolvování povinné školní docházky a následným nástupem do zaměstnání (podnikání).

²⁶ BENEŠ, M. Andragogika. Praha: Grada Publishing, 2009. 136 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

S pojmem další vzdělávání se setkáváme až po vstupu člověka do práce (zaměstnání) respektive na pracovní trh. Tento typ vzdělávání obsahuje odborné vzdělávání, profesní vzdělávání, občanské vzdělávání a zájmové vzdělávání. V rámci dalšího vzdělávání se mohou lidé též rekvalifikovat.

Při celoživotním (všeživotním) učení se jedná o nepřetržitý proces připravenosti člověka učit se. Nejde tedy o neustálé studium, jak to bývá někdy mylně chápáno. Pojem učení je obsáhlejší než pojem vzdělávání, protože je v něm obsažena i aktivita, která nemá organizovaný ráz (samostudium, informální učení, učení při práci apod.).²⁷

3.1 Trendy v oblasti firemního vzdělávání

Jak bylo již naznačeno, člověka motivuje k neustálému vzdělávání zejména jeho konkurenceschopnost na trhu práce. Představa, že se každý jedinec vzdělává jen pro „krásu ducha“, je v dnešní společnosti iluzorní a naivní.

Celoživotní učení nabývá praktických kontur a rysů např. v podnikovém (firemním) vzdělávání, které představuje jednu ze čtyř skupin dalšího vzdělávání (dále se jedná o profesní, občanské a zájmové vzdělávání).

Tlak na rozvoj a vzdělávání zaměstnanců v organizacích prokazatelně vede podle ekonomů ke zvýšení efektivity práce, ke snížení nákladů a ke zvýšení zisku. Trendy v podnikovém vzdělávání jsou následující:

- realizace standardizovaných kurzů,
- on-line vzdělávání,
- just-in-time ve vzdělávání (vzdělávání podle aktuální okamžité potřeby),

²⁷ MUŽÍK, J. Profesní vzdělávání dospělých. Praha : Codex Bohemia, 1999. 201 s. ISBN 80-85963-93-0.

- vzdělávací kurzy na míru – tzv. zakázková řešení,
- celostní přístup.²⁸

Firmy, které mají alespoň nějakou vzdělávací koncepci a strategii, realizují i tzv. soustředění a kondiční tréninky.

Celostní přístup v sobě kloubí jednak organizační učení a učení jednotlivce, jednak zapojení co největšího počtu lidí a přitom uplatnění diferencovaného přístupu. V celostním přístupu má každý jednotlivec zcela volný přístup ke vzdělávání, tzn. může se účastnit některého z rozvojových programů (platí pro větší a velké podniky). Zároveň je ale odpovědný za svůj osobnostní a profesionální rozvoj, který si sám plánuje a vytváří do budoucna. Tento přístup zaměstnance (jednotlivce) více motivuje, protože není svázán s direktivním nařízením a vytváří atmosféru permanentního samostatného vzdělávání. K tomu je třeba ještě dodat, že firemní vzdělávání se v dnešní době již jen těžko obejde bez využití nových počítačových technologií.

Do podnikového vzdělávání patří konkrétně třeba např. jazyková školení, IT školení, odborné kurzy, školení tzv. měkkých dovedností (soft skills) a povinná školení (ze zákona v určitých oborech a profesích). Toto vzdělávání může být realizováno buď formou klasických kurzů (přednášek s lektorem) nebo pomocí e-learningu.²⁹

V současné době existuje předpoklad, že „firmy budou investovat nemalé prostředky do tzv. *commitmentu, engagementu a loajality svých zaměstnanců. Přístup a vztah zaměstnanců k vlastní firmě je totiž neméně důležitý jako odborné znalosti a výkonnost*“.³⁰

Trendovými oblastmi jsou dále kurzy rozvíjející tzv. emotion management a tréninky kreativních přístupů.

²⁸ HRONÍK, F. Rozvoj a vzdělávání pracovníků. Praha, Grada, 2007. 240 str. ISBN 978-80-247-1457-8.

²⁹ DOSTÁL, J., KLEMENT, M., HÁLA, M. E-learning, další vzdělávání a vzdělávání osob s postižením. Praha: SVŠES, 2008. ISBN 978-80-86744-78-0.

³⁰ [cit. 2012-10-30]. HRONÍK, F. Commitment. Dostupné z WWW: <http://www.jobs.cz/poradna/osobnosti/skolstvi-a-vzdelavani/hronik-frantisek/detail/article/commitment/>

Druhou skupinu dalšího vzdělávání, které zapadá do nadmnožiny celoživotního učení, je profesní vzdělávání. „(Profesní vzdělávání) zahrnuje všechny formy profesního vzdělávání a odborné přípravy v rámci počátečního, formálního vzdělávání a všechny formy vzdělávání dospělých spojené s výkonem povolání či zaměstnání. Cílem je rozvíjet postoje, znalosti a schopnosti, požadované pro výkon určitého povolání. Na profesním vzdělávání se podílejí střední odborná učiliště, střední školy, vyšší odborné školy, vysoké školy atd. Absolvent získá podle zákona tzv. úplnou profesní kvalifikaci. Profesní vzdělávání realizují vzdělávací instituce, profesní sdružení, ale i samy podniky.“³¹

Podle Palána³² profesní vzdělávání označuje všechny formy profesního a odborného vzdělávání v průběhu aktivního pracovního života, po skončení odborného vzdělávání a přípravy na povolání ve školském systému. Jeho cílem je rozvíjení postojů, znalostí a schopností, vyžadovaných pro výkon určitého povolání. Profesní vzdělávání má přímou vazbu na profesní zařazení a uplatnění dospělého, a tím i na jeho ekonomickou aktivitu. Jeho podstatou je vytváření a udržování pokud možno optimálního souladu mezi kvalifikací subjektivní (reálná pracovní způsobilost jednotlivce) a kvalifikací objektivní (nároky na výkon konkrétní profese), tedy stálé přizpůsobování kvalifikace pracovníka kvalifikovanosti práce.

Firemní a profesní vzdělávání se odehrává logicky v podnicích nebo vzdělávacích institucích (ať veřejných nebo soukromých). Další vzdělávání se však může odehrávat i jinde. Jedná se např. o obecně prospěšné společnosti, neziskové organizace, občanská sdružení, podnikatelské samosprávy (průmyslové svazy, hospodářské komory).

V těchto institucích se zpravidla jedná o celoživotní učení, které má charakter buď občanského vzdělávání, jež vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana a pro aktivní účast ve společenském

³¹ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha : Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1. s. 165.

³² PALÁN, Z. Další vzdělávání ve světě změn. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-31-0.

a politickém životě, nebo o zájmové vzdělávání, které člověka kultivuje na základě jeho individuálních zájmů a umožňuje mu seberealizaci ve volném čase. Forma tohoto typu vzdělávání je též rozličná, jedná se o samostudium (literatura, audiovizuální pořady, internet), vzdělávací akce ve formě přednášek apod.

Celoživotní učení je tedy, jak bylo pojednáno výše, zaměřeno na různorodé spektrum vědomostí, dovedností a kompetencí důležitých pro uplatnění se jedince v osobním, občanském, pracovním/profesionálním životě.

Význam dalšího vzdělávání pro rozvoj jednotlivce a společnosti je vysoký. Proto je toto vzdělávání legislativně zakotveno v zákoně č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání.³³

3.2. Blended learning a jeho využití v podnikové praxi

Blended learning představuje specifickou formu podnikového vzdělávání. Kombinuje klasickou prezenční formu výuky s moderními elektronickými a webovými on-line aplikacemi.³⁴

K hlavním a nejvíce využívaným formám podnikového vzdělávání patří prezenční výuka, kombinované a distanční vzdělávání. Za velmi efektivní se považují především aktivizující, interaktivní techniky a metody vzdělávání, například řešení případových studií, strategické manažerské hry, hraní rolí aj. Často se užívá také stínování, koučování a mentoringu, ale v těchto případech se nejedná o vzdělávací techniky, ale spíše o prostředky profesního a osobnostního rozvoje.

Klasická prezenční forma výuky (přednáška) je v dnešní podnikové praxi stále více nahrazována výukou ve virtuálním elektronickém prostředí, tj. e-learningem a tutoriály. Na rozdíl od

³³ [cit. 2012-10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-179-2006-sb-o-overovani-a-uznavani-vysledku-dalsiho-vzdelavani>

³⁴ TURECKIOVÁ, M., VETEŠKA, J.: Možnosti aplikace blended learningu ve formálním a neformálním vzdělávání. In Veteška, J. a kol.: Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Praha, UJAK, 2011.

e-learningu však blended learning využívá ICT jen jako jednu z několika možností, tzn. že e-learning je vlastně součástí blended learningu.

Učení a vzdělávání probíhá jako specifická kombinace, „mix“ (tzv. blend) didaktických technik a přístupů k učení či vzdělávání. Blended learningem tak rozumíme propojení prezenční formy studia s možnostmi, které nabízí e-learning, respektive nejrůznější formy elektronických a mobilních komunikačních zařízení, které slouží rovněž výuce a učení v prostředí podniků a firem.³⁵

³⁵ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha : Grada, 2012. 296 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

II. PRAKTICKÁ (EMPIRICKÁ) ČÁST

4. SONDA V OBLASTI CHÁPÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Součástí bakalářské práce je i výzkumné šetření, sonda, která by měla prokázat, že znalosti nabité při studiu umím aplikovat i v praxi. Snažil jsem se proto o co největší záběr, byť jsem si dobře vědom, že získaný vzorek je pouhým zlomkem, ze kterého nelze činit žádné zásadní či dokonce vědecké závěry.

Při průzkumu jsem postupoval následovně: téma jsem si zvolil tak, aby úzce korespondovalo s teoretickou rovinou – v mém případě se jedná o sondu ve skupině lidí, kteří se až ve zralém a už ekonomicky aktivním věku rozhodli doplnit si středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Jednalo se o dvě třídy večerního studia v Liberci, konkrétně na obchodní akademii (Střední odborná škola obchodní s.r.o.). Dotazníky, které obsahovaly 20 uzavřených otázek, řádně vyplnilo 50 studentů a studentek. Poté jsem oslovil i jejich učitele (obsahovaly 10 uzavřených dotazů), z 8 učitelů dotazníky vrátilo 6. Průzkum jsem realizoval ve druhém ročníku večerního studia v době od října do listopadu 2012.

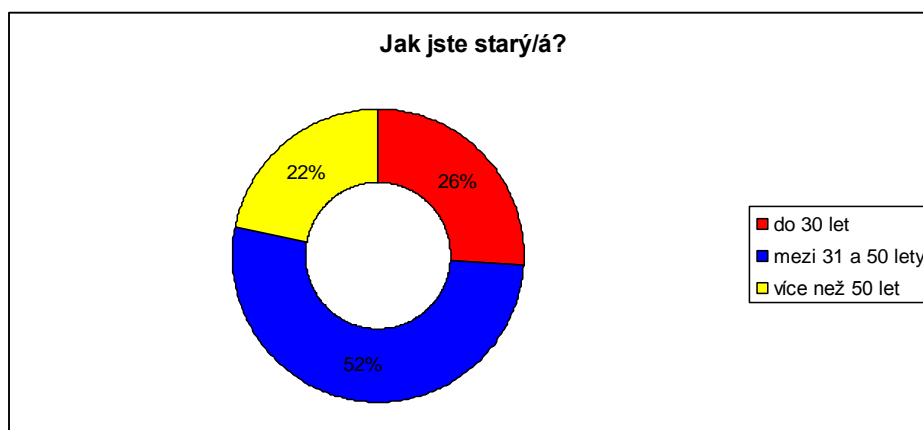
Ještě před rozšířením dotazníků (rozdal jsem je přímo ve třídách v papírové podobě, dotazníky určené učitelům jsem šířil elektronicky) jsem si stanovil tři tvrzení, které měla anketa potvrdit nebo vyvrátit. První z nich znělo, že si lidé doplňují maturitu zejména kvůli pracovnímu uplatnění. Druhé pak, že je při studiu podporuje rodina i pracovní kolektiv, a třetí, že lidé středoškolsky vzdělaní mají větší potenciál uspět na pracovním trhu.

Anketu jsem rozčlenil do dvou kapitol. Na tento úvod navazuje podkapitola charakterizující formou grafů výsledky dotazníkového šetření, druhou podkapitolu tvoří sumarizace a komentář.

4.1 Výsledky průzkumu v datech

Abychom si mohli udělat představu o tom, jak staří jsou vlastně studenti večerního maturitního studia, byla první otázka nasnadě.

Graf 3: Věková struktura respondentů

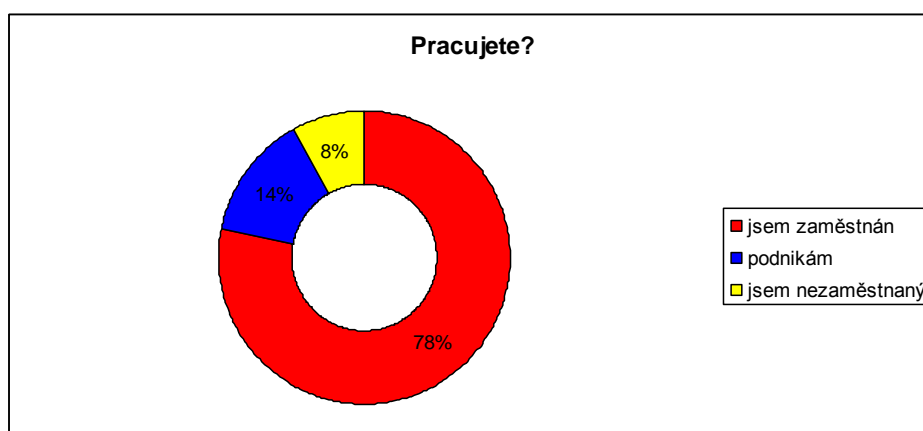

Zdroj: vlastní výzkum

Více než čtvrtina studentů byla mladší 30 let, nejvíce zastoupena byla střední věková skupina, přes pětinu tvořili lidé starší více než 50 let.

Druhá otázka zjišťovala, zda jsou studenti ekonomicky aktivní respektive zda se jedná o lidi, kteří studují při zaměstnání či nikoli.

Graf 4: Ekonomická aktivita

Zdroj: vlastní výzkum

Téměř 80 % dotázaných odpovědělo, že jsou zaměstnaní, necelá pětina studentů pocházela z řad podnikatelů a 8 % respondentů patřilo do skupiny lidí nezaměstnaných.

Další otázka mířila na zjištění úrovně dosavadního vzdělání. Studenti se v tomto ohledu rozdělili na poměrně stejně velké části. Více než polovinu však tvořili lidé s výučním listem, základního vzdělání dosáhlo 48 % uchazečů o maturitu.

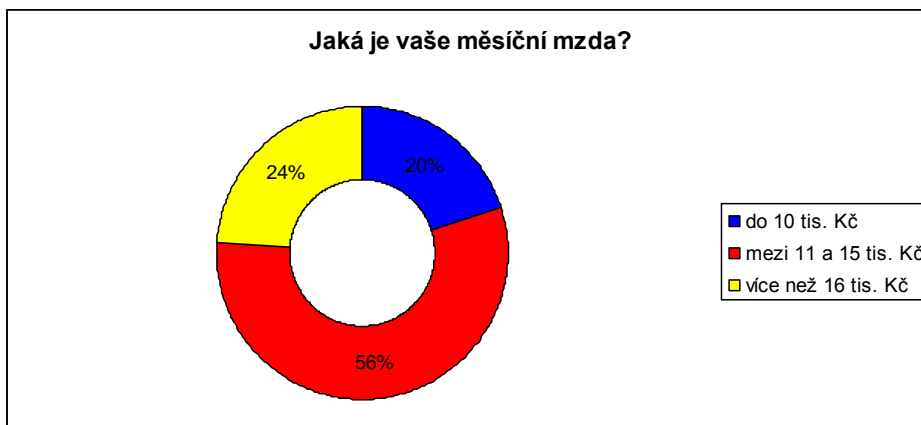
Graf 5: Vzdělanostní struktura

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka čtvrtá zjišťovala, jak vysoký je hrubý měsíční příjem. Kupodivu na tuto otázku otevřeně odpověděli všichni respondenti, ačkoliv se jedná o velice intimní dotaz. Nicméně dotazníkové šetření bylo zcela anonymní. Příjem do 10 000 Kč uvedla přesná pětina studentů, mezi 10 000 a 15 000 Kč bere plat 56 % dotázaných a příjem větším než 16 000 Kč disponuje skoro čtvrtina studentů.

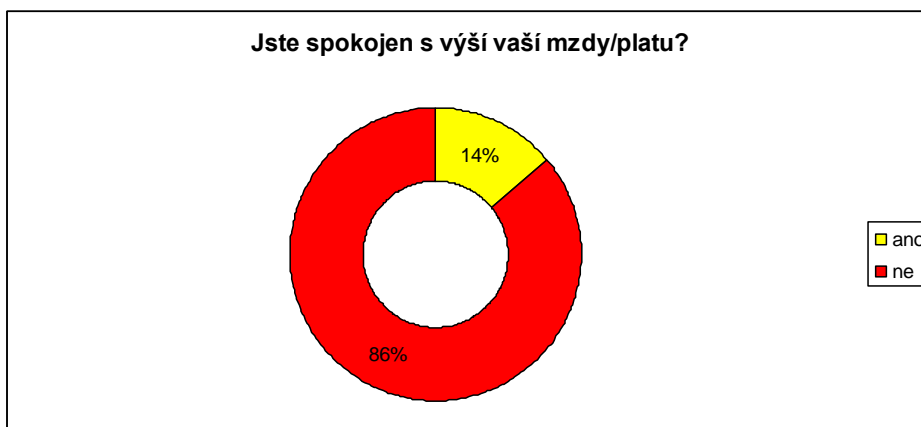
Graf 6: Výše měsíčních příjmů

Zdroj: vlastní výzkum

Pátou otázkou jsem volně navázal na otázku předchozí. Chtěl jsem zjistit, jak moc jsou respondenti ne/spokojeni s výší svých příjmů.

Graf 7: Spokojenost se mzdou

Zdroj: vlastní výzkum

Asi jako všude na světě je většina lidí s výší svých příjmů nespokojena. Potvrdila to i anketa: plných 86 % dotázaných by si přálo získat vyšší příjem.

V další otázce mě zajímalo, jak dlouho se studenti k distančnímu studiu rozhodovali.

Graf 8: Doba rozhodování ke studiu

Zdroj: vlastní výzkum

Převládly odpovědi, které dobu rozhodování ke studiu stanovovaly do jednoho roku (64 %), více než čtvrtina studentů uvedla dobu delší než rok a desetina se rozhodla téměř okamžitě, když se o možnosti doplnit si maturitu dozvěděli.

Graf 9: Tolerance zaměstnavatele vůči studiu

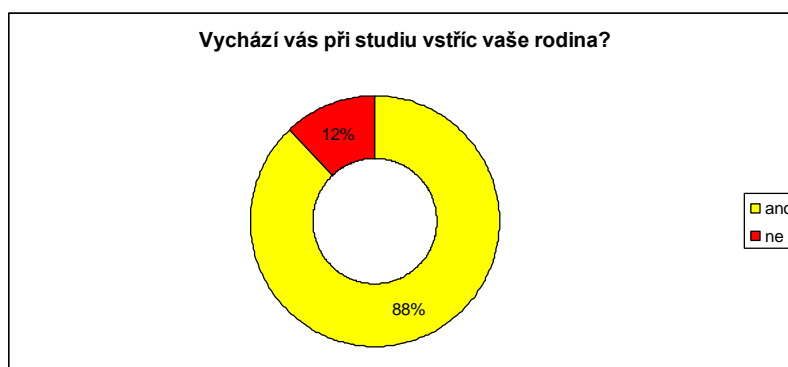
Zdroj: vlastní výzkum

O tom, zda vychází aktuální zaměstnavatel studentům při studiu vstříc (myšleno zde bylo zejména na časové úlevy při příchodu a odchodu do/ze zaměstnání), pojednávala otázka č. 6 (viz graf 8 na předchozí straně).

Více než tři čtvrtiny studentů si na chování zaměstnavatele v souvislosti s jejich studiem nestěžuje, čtvrtina ano.

A jak vnímají studenti podporu při studiu od svých nejbližších?

Graf 10: Podpora rodiny při studiu

Zdroj: vlastní výzkum

Nepřekvapuje, že zde byla podpora ještě daleko vyšší než byla podpora ze strany zaměstnavatele. Rodina je lidem doplňujícím si vzdělání téměř v 90 %!

Osmý dotaz spočíval ve zjištění, jak vysokou náročnost přisuzují studenti jejich studiu.

Graf 11: Hodnocení náročnosti studia

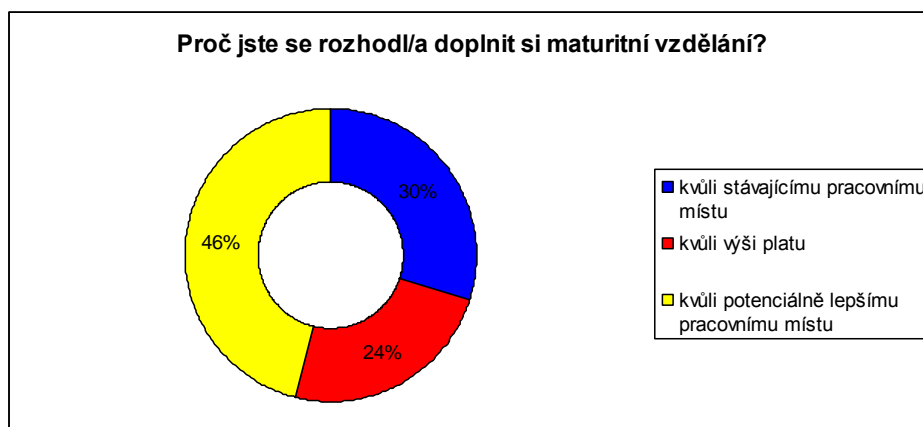
Zdroj: vlastní výzkum

Za velmi náročné považují studium téměř dvě třetiny dotázaných. Desetina respondentů uvedla, že očekávali větší problémy, více než pětina považuje studium za relativně snadné.

Proč se studenti rozhodli začít studovat i ve zralém věku. Na tuto otázku měl odpovědět v pořadí již devátý dotaz.

Z grafu je patrné, že motivace ke studiu byla největší hlavně z hlediska získání lepšího zaměstnání (46 %), ze 30 % se jednalo o motivaci kvůli udržení stávajícího pracovního místa a téměř z jedné pětiny jde o motivaci čistě ekonomickou.

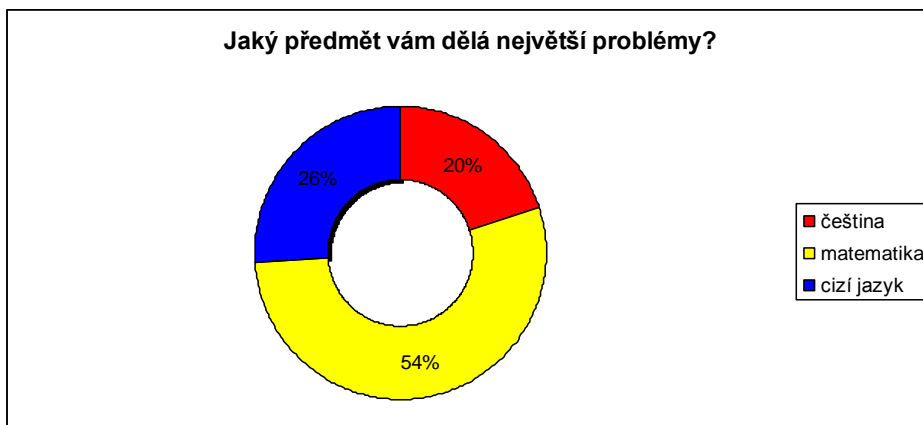
Graf 12: Motivace ke studiu

Zdroj: vlastní výzkum

A jaký předmět studenty nejvíc trápí a dělá jim největší problémy? I zde průzkum potvrdil, že matematika nemá v Česku vůbec dobrou pověst a stres s ní spojený převládá i nadále. Více než polovina studentů s ní „zápasí“ (54 %), cizí jazyk dělá problém každému čtvrtému studentovi a češtinu uvedla jako neoblíbenou pětina dotázaných.

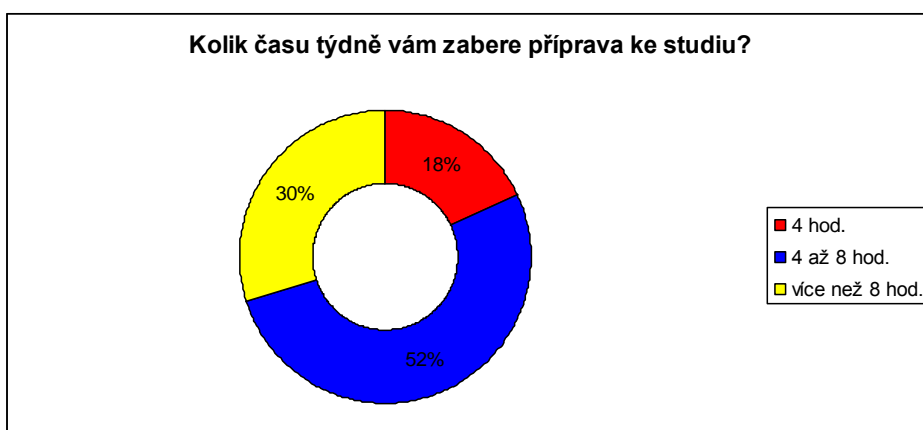
Graf 13: Nejobtížnější učební předmět

Zdroj: vlastní výzkum

Kolik času studentům zabere příprava „do školy“? Zde musíme brát v potaz, že se jedná o pracující dospělé jedince, kteří mají na starosti kromě práce a studia též rodiny. Výsledky byly v tomto ohledu velmi dobré.

Graf 14: Časová náročnost přípravy ke studiu

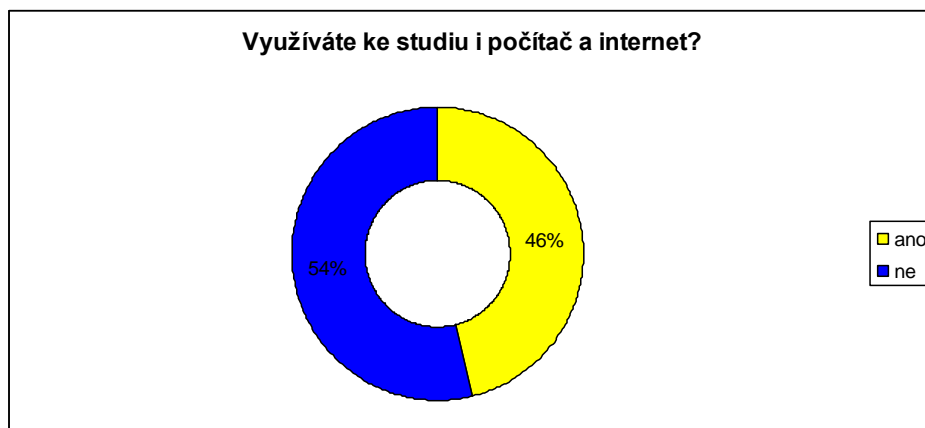

Zdroj: vlastní výzkum

Více než polovina studentů věnuje týdně studiu 4 až 8 hodin, téměř třetina dokonce ještě více času (více než 8 hodin), 18 % uchazečů o maturitu stačí (v obojím slova smyslu) jen 4 hodiny příprav.

Docela překvapivě dopadla otázka č. 12, která zjišťovala, zda studenti využívají IT při studiu. Předpokládal jsem, že počítačová gramotnost bude v tomto ohledu daleko vyšší, ale nebylo tomu tak.

Graf 15: Využití IT při studiu

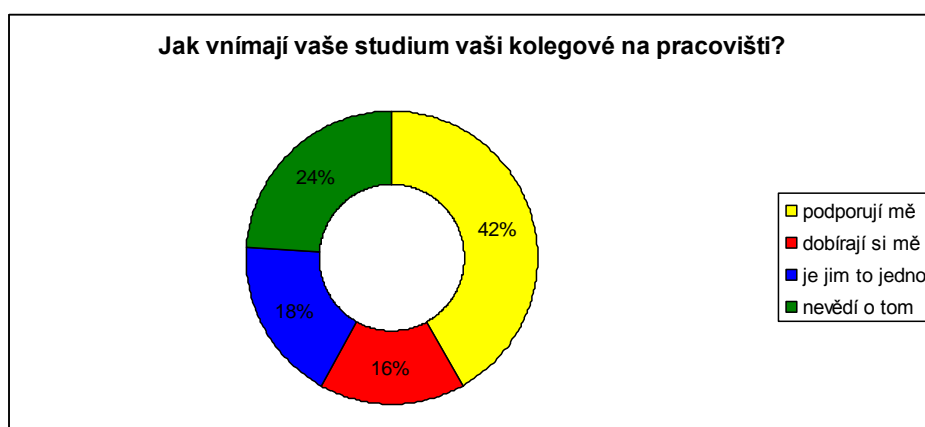

Zdroj: vlastní výzkum

Počítače či internetu ke studiu používá méně než polovina studentů večerního studia (46 %).

Další dotaz si kladl za cíl zjistit, zda studenty nějakým způsobem podporují ve studiu i jejich kolegové z práce.

Graf 16: Solidarita spolupracovníků se studiem

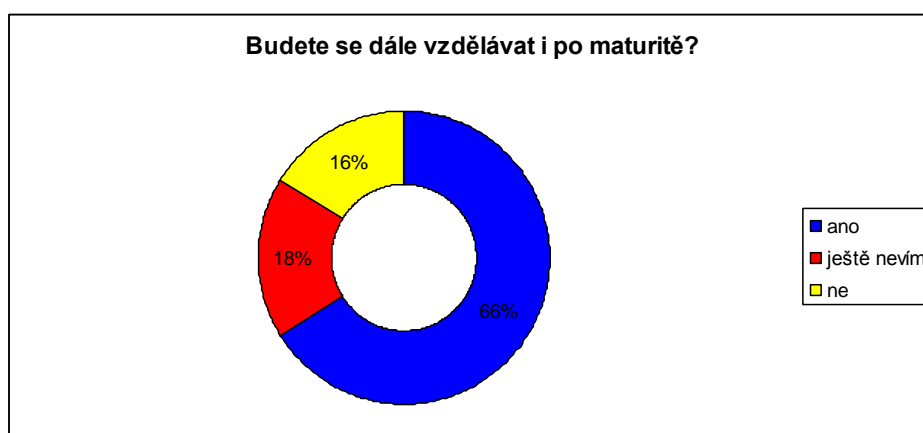

Zdroj: vlastní výzkum

Vyšlo najevo, že kolegové studenty převážně podporují (ve 42 %), téměř ve čtvrtině případů kolegové v práci nevědí, že dotyčný jedinec studuje, v 18 % respondenti uvedli, že jejich studium nechává jejich kolegy v práci chladnými a v 16 % případů si je kolegové (v dobrém) dobírají.

Dále jsem chtěl zjistit, zda se dotyční studenti budou chtít po případném získání maturitního vysvědčení vzdělávat i nadále.

Graf 17: Ochota dále se vzdělávat

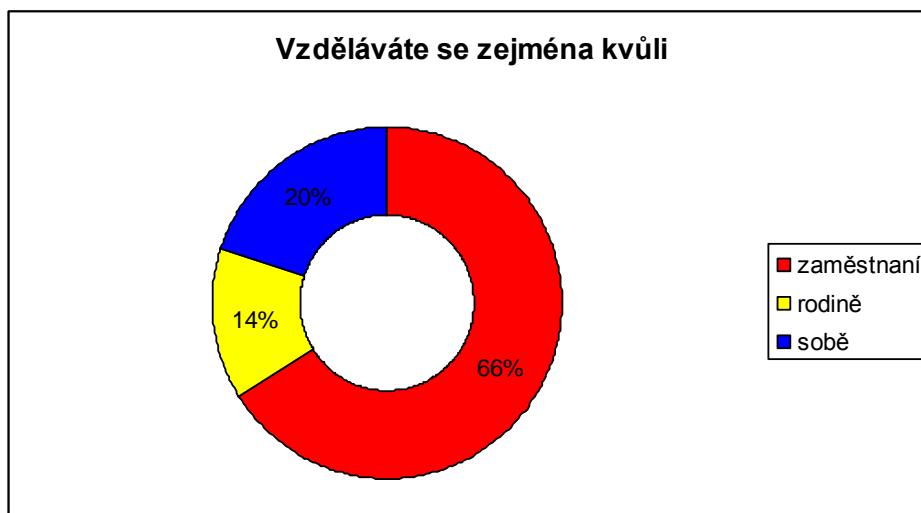

Zdroj: vlastní výzkum

Přesně dvě třetiny studentů uvedlo, že mají zájem se dlouhodobě vzdělávat, 16 % respondentů se vzdělávat již dále nehodlá a téměř pětina dotázaných se ještě nerozhodla.

O motivaci byla již řeč v otázce č. 10 (graf 12). Nyní jsem ale dotaz formuloval jinak. Šlo mi o to, zda student studuje kvůli práci, rodině nebo sobě samému. Odpovědi však korespondovaly s dotazem předchozím, protože ekonomická motivace (studuji kvůli pracovnímu uplatnění) převládala ze dvou třetin, pětina studentů uvedla, že studuje jen kvůli sobě samým a 14 % si doplňuje vzdělání kvůli roli v rodině.

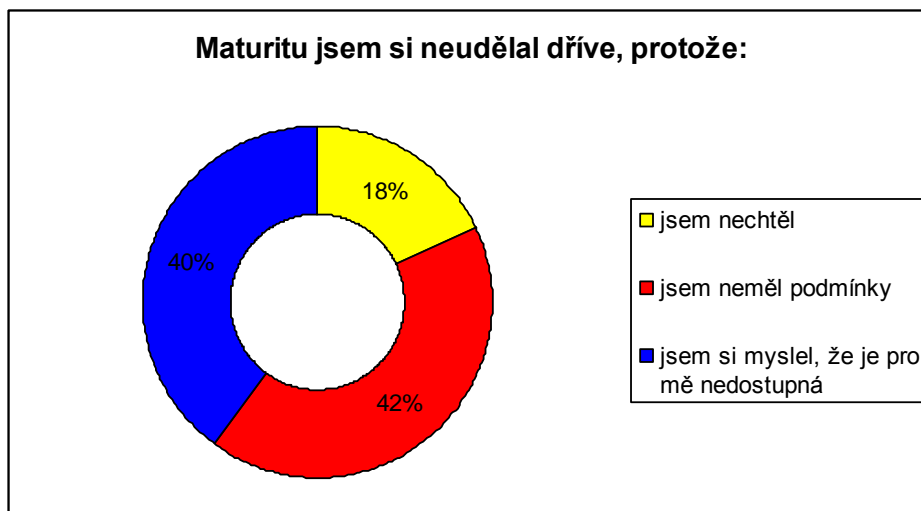
Graf 18: Motivace ke vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

Jedna z otázek zjišťovala, proč nemají dotyční studenti dosud středoškolské vzdělání.

Graf 19: Důvod dosavadní absence maturity

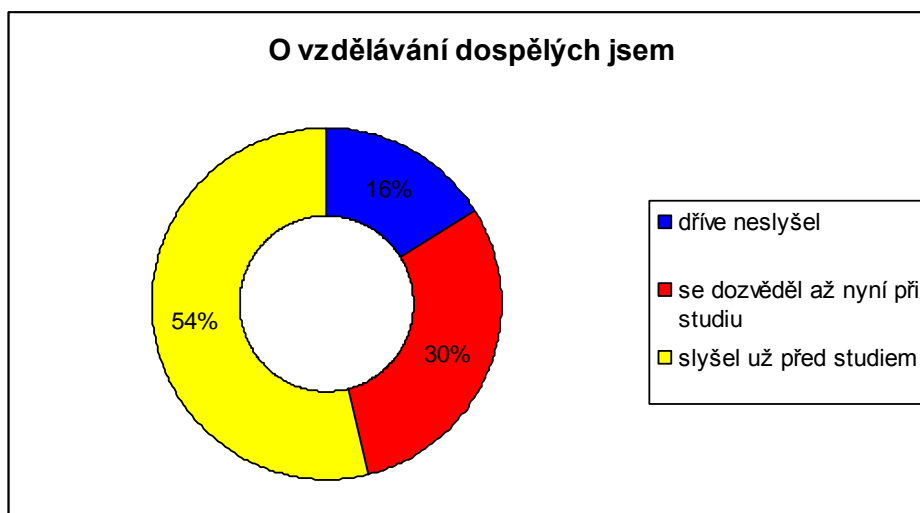
Zdroj: vlastní výzkum

V odpovědích se respondenti rozdělili na dva téměř velké tábory. 42 % uvedlo, že ke studiu dříve neměli podmínky, 40 % si zase myslelo,

že je pro ně maturita nedostupná. Jen necelá pětina dotázaných si myslí, že maturitou nedisponují, protože dosud nechtěli.

Další otázka zjišťovala znalost pojmu vzdělávání dospělých.

Graf 20: Znalost pojmu vzdělávání dospělých

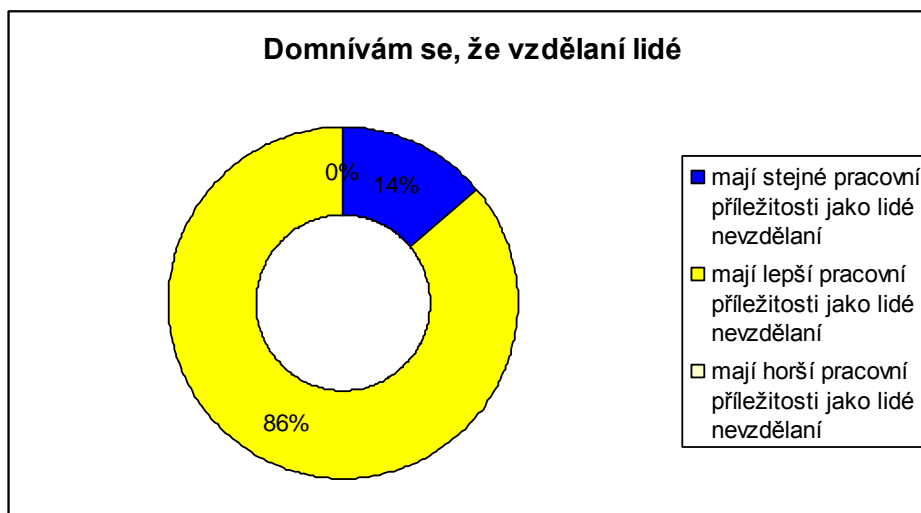

Zdroj: vlastní výzkum

Více než polovina dotázaných o tomto pojmu již slyšela někdy v minulosti, téměř třetina se o něm dozvěděla až při studiu a jen necelá šestina uvedla, že o něm ještě neslyšela.

Předposlední dotaz zjišťoval, zda si studenti myslí, že vyšší vzdělání pomáhá lidem získat lepší pracovní místo. V toto tvrzení věří plných 86 % dotázaných, pouhých 14 % o tom pochybuje a nikdo nepočítá s tím, že by vyšší vzdělání mělo za následek nižší pracovní zařazení.

Graf 21: Korelace vzdělání s úrovní pracovního zařazení

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední, dvacátá otázka se týkala zjištění, zda by studenti i ostatním lidem bez maturity takovéto studium doporučili.

Graf 22: Doporučení studovat

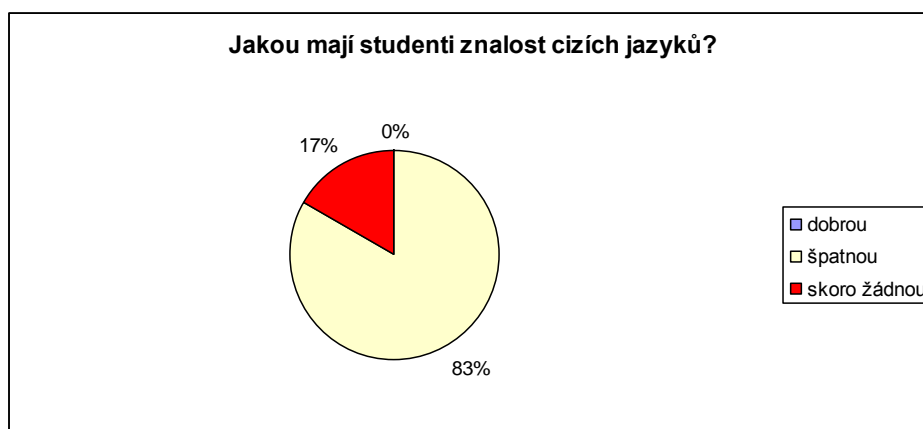
Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 82 % respondentů by doporučení doplnit si maturitu svým vrstevníkům dalo, 18 % studentů (patrně těch, kteří mají se studiem velké potíže) uvádí opak.

Tolik tedy průzkum týkající se studentů. Nyní uvádím výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na středoškolské učitele, vyučující na večerní škole, v níž probíhal průzkum zaměřený i na studenty.

První otázkou jsem chtěl zjistit, jaká je jazyková vybavenost studentů.

Graf 23: Znalost cizích jazyků

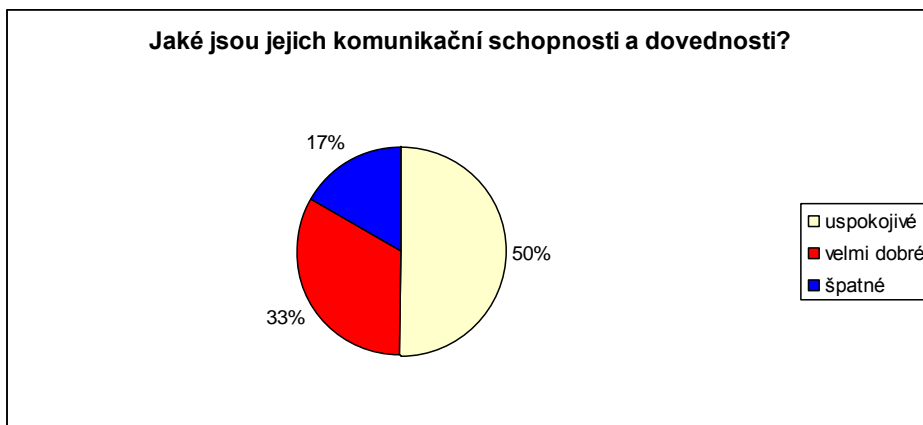

Zdroj: vlastní výzkum

O dobré znalosti cizího jazyka nemůže být v tom statistickém vzorku ani řeči, v hodnocení učitelů převládla z 83 % špatná znalost a v 17 % dokonce skoro žádná znalost cizího jazyka.

Druhá otázka se týkala komunikační úrovně. Šlo o to, aby učitelé zhodnotili vyjadřovací schopnosti „středoškoláků“. V polovině případů učitelé považují schopnost studentů komunikovat za dobrou a ve třetině případů dokonce za velmi dobrou.

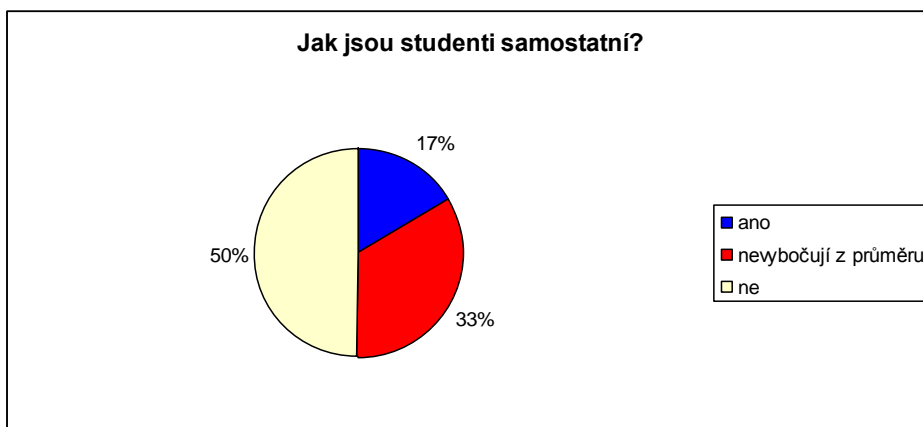
Graf 24: Úroveň komunikačních schopností

Zdroj: vlastní výzkum

O tom, do jaké míry jsou studenti samostatní, vypovídá následující graf a otázka č. 3:

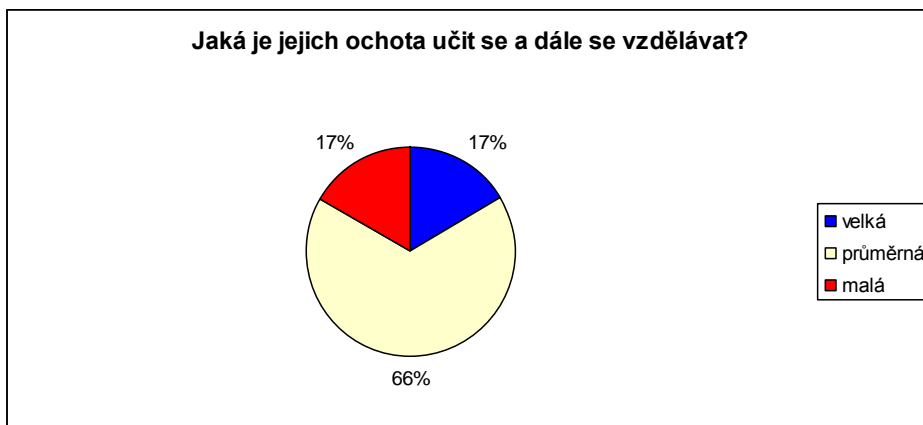
Graf 25: Samostatnost studentů

Zdroj: vlastní výzkum

Za nesamostatné považuje studenty plná polovina učitelů, třetina pedagogů uvedla, že v samostatnosti jejich svěřenci nevybočují z průměru a 17 % vyučujících má za to, že studenti samostatní jsou.

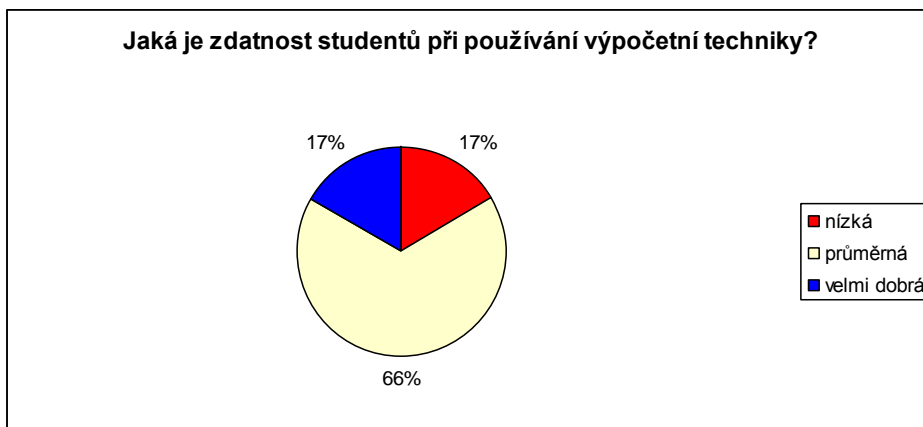
Graf 26: Ochota studentů učit se

Zdroj: vlastní výzkum

Ochotu učit se, dále se vzdělávat a pracovat na sobě nastínila další, v pořadí již čtvrtá otázka. Jak je z grafu patrné, pedagogové důvěru v ochotu učit se u studentů příliš nenašli. Je podle nich v 66 % průměrná, téměř z pětiny pak rovnoměrně uvádějí ochotu se vzdělávat buď jako velkou, nebo malou.

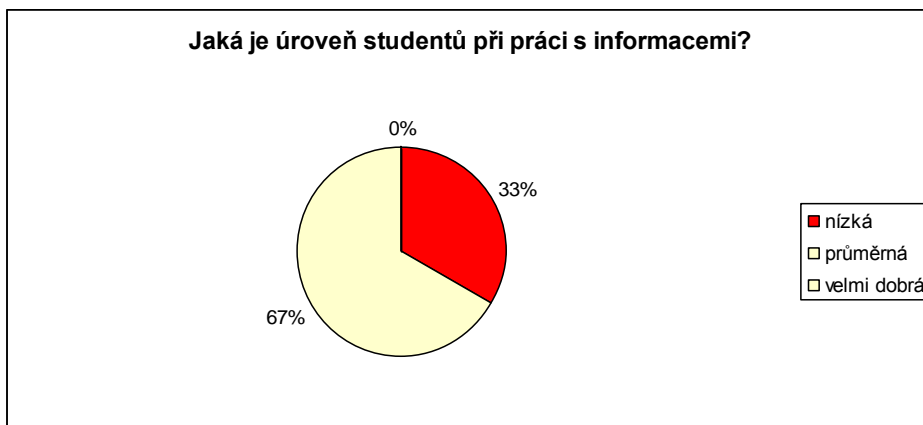
Graf 27: Schopnost používat ICT

Zdroj: vlastní výzkum

Jak umějí studenti zacházet a pracovat s informacemi? Tak pokračoval průzkum otázkou č. 6.

Graf 28: Schopnost práce s informacemi

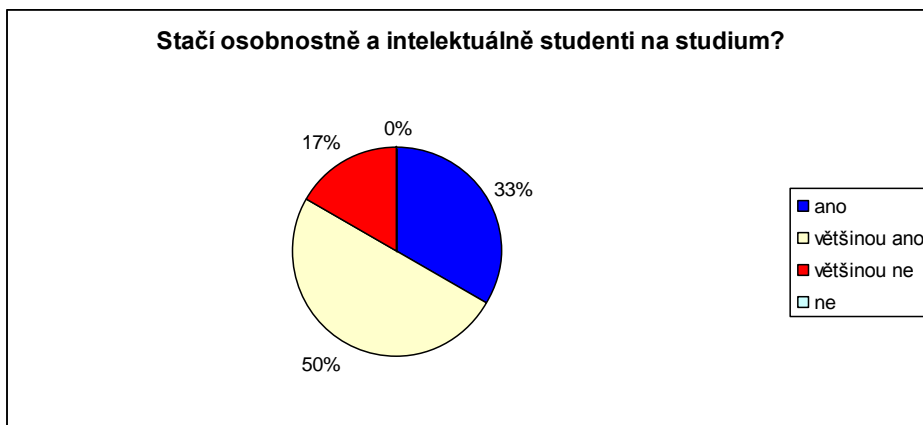

Zdroj: vlastní výzkum

Podle učitelů umějí studenti efektivně vyhodnocovat informace a používat je pouze průměrně (67 %), třetina vyučujících dokonce uvedla, že s informacemi studenti nakládat neumějí.

Dále jsem chtěl zjistit, jaké mají zájemci o středoškolské vzdělání podle pedagogů předpoklady ke studiu.

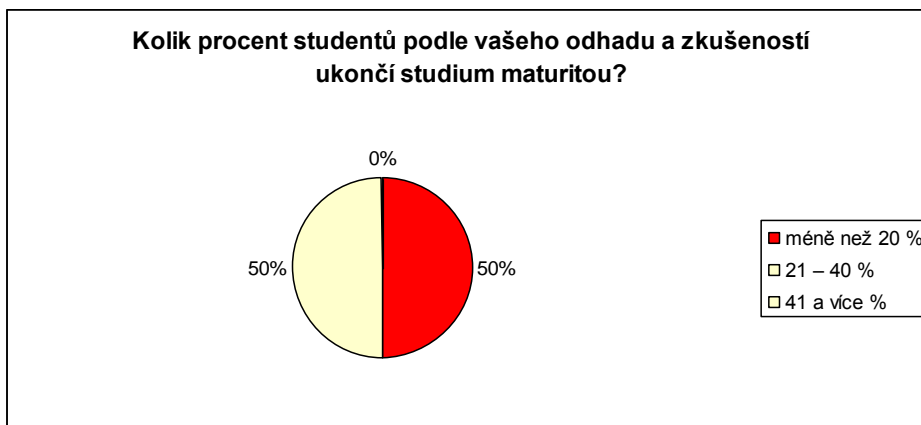
Graf 29: Předpoklady ke studiu

Zdroj: vlastní výzkum

Třetina respondentů se domnívá, že studenti na studium stačí, polovina pak, že většinou stačí a 17 % učitelů si myslí, že studenti na studium vůbec nestačí.

Graf 30: Odhad úspěšného ukončení studia

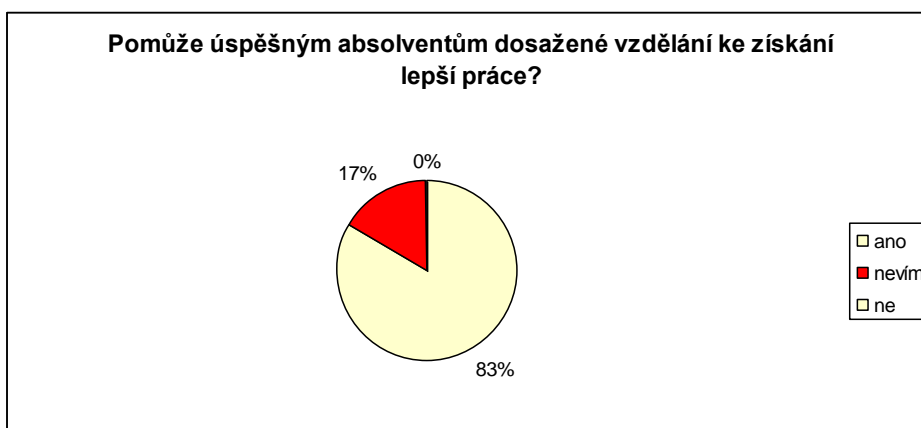

Zdroj: vlastní výzkum

Osmá otázka určená učitelům si kladla za cíl odhadnout, kolik frekventantů studia zakončí své snažení úspěšnou maturitní zkouškou. V tomto ohledu se pedagogové rozdělili přesně na dvě poloviny. Jedni odhadují, že maturitu zdárně složí méně než 20 % studentů, druhá polovina si myslí, že jich bude mezi 21 % a 40 %.

Další dotaz vybízel pedagogy k odhadu perspektivy uplatnění úspěšných absolventů na pracovním trhu. 83 % uvedlo, že maturita dopomůže absolventům k lepšímu pracovnímu místu.

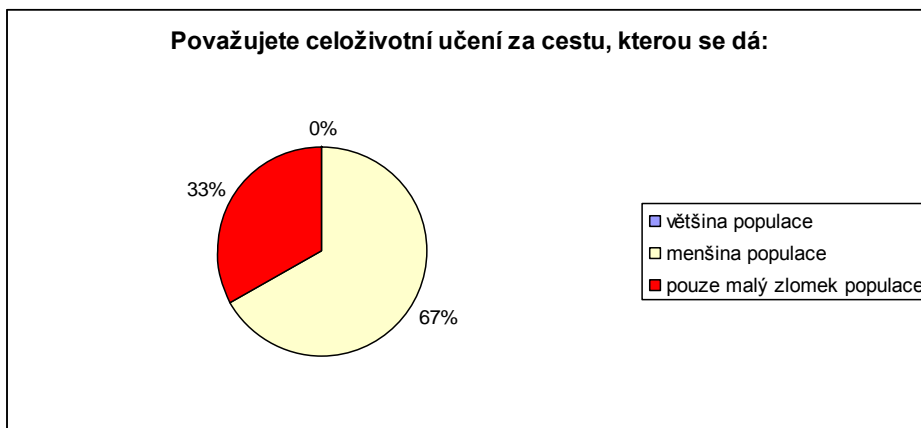
Graf 31: Perspektiva uplatnění

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední, desátá otázka zjišťovala odhad učitelů, jakým se bude v blízké budoucnosti ubírat celoživotní učení.

Graf 32: Prognóza využití celoživotního učení v české populaci

Zdroj: vlastní výzkum

Optimisté se mezi učiteli nevyskytli žádní (cestou celoživotního vzdělávání nepůjde dle pedagogů většina populace), pouze malý zlomek populace se bude neustále vzdělávat. Mezi učiteli převládla prognóza, že cestou celoživotní učení půjde menšina populace (67 %).

4.2 Sumarizace ankety

Vybral jsem si průzkumné šetření na střední škole, kde si lidé mají možnost doplnit středoškolské vzdělání formou distančního (večerního) studia. Anketu jsem pro zajímavost rozdělil do dvou částí. První cílila na studenty, druhá na jejich učitele.

Z nashromážděných dat, které jsem zpracovával elektronicky, jsem vytvořil přehledné grafy, které názorně ukazují procentuální zastoupení odpovědí na předložené otázky.

Jak jsem uvedl v úvodu této části bakalářské práce, předem jsem si stanovil tři tvrzení, které měla anketa potvrdit či vyvrátit. První tvrzení znělo, že si lidé doplňují maturitu zejména kvůli pracovnímu uplatnění.

Tento předpoklad se zcela potvrdil. Druhé tvrzení bylo, že studenty při večerním středoškolském studiu podporuje rodina i pracovní kolektiv. Tento předpoklad se potvrdil jen z části. Rodinná podpora je maximální, ale podpora ze strany pracovního kolektivu již tak významná není. Třetí tvrzení se týkalo většího potenciálu lidí středoškolsky vzdělaných na pracovním trhu. To se potvrdilo v plné míře (dle mínění učitelů).

Anketa dále ukázala, že na jedné straně je touha jednotlivců uspět na pracovním trhu a ve společenském žebříčku nesporně vysoká, na druhé straně pak že úroveň žadatelů o maturity příliš vysoká není.

Závěrem lze konstatovat, že průzkumná sonda splnila má očekávání a podpořila teoretické poznatky o tom, že celoživotní vzdělávání je cestou, po které se bude ubírat moderní evropská společnost 21. století.

ZÁVĚR

Cílem mojí bakalářská práce bylo nastínit základní principy celoživotního vzdělávání v tzv. biodromálním kontextu. Biodromálním kontextem míním celoživotní vývoj a rozvoj jednotlivce, který má za následek pozitivní vliv na formování jeho osobnosti, charakteru, postavení ve společenském žebříčku a v celém souhrnu pak na budování jeho kvalitního a plně naplněného života.

21. století je dobou, v níž vzdělání a jeho význam hrají a budou hrát zcela zásadní roli. Ačkoliv mělo vzdělání i v dávné historii velký význam a dosažení určité vzdělanostní úrovně s sebou přinášelo nemalé společenské výhody, nyní se ani průměrný jedinec bez celoživotního vzdělávání neobejde, pokud nechce stát na okraji společnosti, a to jak sociálně, tak i ekonomicky.

Vzdělání a vzdělávání mělo a má své filozofické, historické, legislativní, geopolitické, ekonomické, psychologické a sociální souvislosti, o kterých jsem v předešlém textu pojednal. Dle tohoto aspektu vzdělání a vzdělávání představuje novodobou strategickou výhodu, které si jsou dobře vědomy nejenom velmoci, ale i rozvíjející se ekonomiky (např. BRIC).

Naznačil jsem, že vzdělávání v současné společnosti není vůbec závislé na věku. Záleží jen na osobnosti každého jednotlivce, zda se do celoživotního vzdělávacího procesu aktivně zapojí. Podmínky pro toto snažení mu společnost v dostatečné míře nabízí. Úroveň vzdělávacích institucí, ať už státních či soukromých, je značně proměnlivá a různorodá, platí to obecně jak pro zahraničí, tak i pro Českou republiku. Celoživotní učení však není s ničím institucionálně spjato. Pokud se jedinec dokáže dobře orientovat v záplavě nově vycházejících knih, světu knihoven, masmédií a internetu, chce na sobě soustavně pracovat a vzdělávat se, nic mu v tom nebrání. Naopak si poté (respektive v průběhu

- v ideálním případě nikdy nekončícího procesu) může vybrat adekvátní a dobře ohodnocené pracovní místo.

Průzkum doplňující teoretickou rovinu bakalářské práce prakticky ukázal, že snaha lidí o doplnění a doplňování vzdělání v Česku neustále existuje a že všeživotní učení je jedinou možností, kudy se moderní české (evropské) vzdělávání může ubírat.

Podle vědců z různých oborů je nahlížení na životní cestu člověka v biodromálním kontextu v současné společnosti velmi efektivní, neboť tento přístup v sobě odráží jak požadavky související s rozvojem jedince, tak nároky společnosti v oblasti sociální, ekonomické a politické.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada Publishing, 2009. 136 s. ISBN 978-80-247-2580 -2.
- DOSTÁL, J., KLEMENT, M., HÁLA, M. *E-learning, další vzdělávání a vzdělávání osob s postižením*. Praha: SVŠES, 2008. ISBN 978-80-86744-78-0.
- HNÍZDO, B. *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. 121 s. ISBN 80-85241-95-1
- HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007. 240 str. ISBN 978-80-247-1457-8
- Kol. *Malá encyklopedie Universum*. Praha: Knižní klub. 6 sv. ISBN 978-80-242-2381-0
- KULIČ, V. *Psychologie řízeného učení*. Praha: Academia, 1992. 187 s. ISBN: 80-200-0447-5
- MACHALOVÁ, M. *Biodromálna psychológia pre pomáhajúce profesie*. Brno, Institut mezioborových studií, 2010
- MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. 240 s. ISBN: 80-7178-246-7
- MUŽÍK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. Praha: Codex Bohemia, 1999. 201 s. ISBN 80-85963-93-0.
- PALÁN, Z. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7.
- PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003. 199 s. ISBN 80-86723-03-8.
- PALÁN, Z. *Další vzdělávání ve světě změn*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-31-0.
- PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých*. Praha: Grada Publishing, 2010. 320 s. ISBN: 978-80-247-3235-0.

PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Ostrava: PdF OU, 2004. 105 s. ISBN 80-7042-693-4

PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. SBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009. 481 s. ISBN: 978-80-7367-503-5

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7

ŠTĚCHOVÁ, M a kol.: *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 110 s. ISBN 978-80-7338-069-4

TURECKIOVÁ, M. *Trendy a možnosti rozvoje dalšího vzdělávání dospělých v kontextu sjednocující se Evropy*. Praha: Česká andragogice společnost. 192 s. ISBN 978-80-87306-06-2.

TURECKIOVÁ, M., VETEŠKA, J.: *Možnosti aplikace blended learningu ve formálním a neformálním vzdělávání*. In Veteška, J. a kol.: *Aktuální otázky vzdělávání dospělých*. Praha, UJAK, 2011.

VETEŠKA, J. A KOL.: *Nové paradigma v kurikulu vzdělávání dospělých*. Praha: Educa Service, 2009; s. 234. ISBN: 978-80-87306-04-8

VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1770-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

MACHALOVÁ, M. *Psychológia vo vzdelávaní dospelých*. Bratislava, Rádio Print, 2004. 168 s. ISBN neuvedeno.

MACHALOVÁ, M. *Psychológia vo vzdelávaní dospelých*. Bratislava: Gerlach Print, 2006. 226 s. ISBN 80-89142-07-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

[cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW: <http://glosy.info/texty/evropska-ustava-kompletni-zneni/>

[cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

[cit. 2012-10-30]. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání,[cit. 2012-10-10]. Dostupné z WWW:
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zivnost/>

[cit. 2012-10-30]. HRONÍK, F. Commitment. Dostupné z WWW:
<http://www.jobs.cz/poradna/osobnosti/skolstvi-a-vzdelavani/hronik-frantisek/detail/article/commitment/>

[cit. 2012-10-30]. Dostupné z WWW:
<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-179-2006-sb-o-overovani-a-uznavani-vysledku-dalsiho-vzdelavani>

PŘÍLOHA

Příloha A

Dotazníkové šetření

Otázky určené studentům:

1. Jak jste starý/á?

- a) do 30 let
- b) mezi 31 a 50 lety
- c) více než 50 let

2. Pracujete?

- a) jsem zaměstnán
- b) podnikám
- c) jsem nezaměstnaný

3. Jaké je vaše vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen

4. Jaká je vaše měsíční mzda?

- a) do 10 tis. Kč
- b) mezi 11 a 15 tis. Kč
- c) více než 16 tis. Kč

5. Jste spokojen s výší vaší mzdy/platu?

- a) ano
- b) ne

6. Jak dlouho jste se ke studiu rozhodoval?

- a) rozhodl jsem se ihned
- b) krátce – do 1 roku
- c) déle než rok

7. Vychází vám při studiu váš zaměstnavatel vstříc?

- a) ano
- b) ne

8. Vychází vás při studiu vstříc vaše rodina?

- a) ano
- b) ne

9. Jak náročné je pro vás studium?

- a) velmi náročné
- b) není to tak hrozné
- c) studium je relativně snadné

10. Proč jste se rozhodl/a doplnit si maturitní vzdělání?

- a) kvůli stávajícímu pracovnímu místu
- b) kvůli vyšší platu
- c) kvůli potenciálně lepšímu pracovnímu místu

11. Jaký předmět vám dělá největší problémy?

- a) čeština
- b) matematika
- c) cizí jazyk

12. Kolik času týdně vám zabere příprava ke studiu?

- a) 4 hod.
- b) 4 až 8 hod.
- c) více než 8 hod.

13. Využíváte ke studiu i počítač a internet?

- a) ano
- b) ne

14. Jak vnímají vaše studium vaši kolegové na pracovišti?

- a) podporují mě
- b) dobírají si mě
- c) je jim to jedno
- d) nevědí o tom

15. Budete se dále vzdělávat i po maturitě?

- a) ano
- b) ještě nevím
- c) ne

16. Vzděláváte se zejména kvůli

- a) zaměstnaní
- b) rodině
- c) sobě

17. Maturitu jsem si neudělal dříve, protože

- a) jsem nechtěl
- b) jsem neměl podmínky
- c) jsem si myslel, že je pro mě nedostupná

18. O vzdělávání dospělých jsem

- a) dříve neslyšel
- b) se dozvěděl až nyní při studiu
- c) slyšel už před studiem

19. Domnívám se, že vzdělaní lidé

- a) mají stejné pracovní příležitosti jako lidé nevzdělaní
- b) mají lepší pracovní příležitosti jako lidé nevzdělaní
- c) mají horší pracovní příležitosti jako lidé nevzdělaní

20. Studovat a dále se vzdělávat bych svým vrstevníkům

- a) doporučil
- b) nedoporučil

Otázky určené učitelům distančního maturitního studia:

21. Jakou mají studenti znalost cizích jazyků?

- a) dobrou
- b) špatnou
- c) skoro žádnou

22. Jaké jsou jejich komunikační schopnosti a dovednosti?

- a) uspokojivé
- b) velmi dobré
- c) špatné

23. Jak jsou studenti samostatní?

- a) ano
- b) nevybočují z průměru
- c) ne

24. Jaká je jejich ochota učit se a dále se vzdělávat?

- a) velká
- b) průměrná
- c) malá

25. Jaká je zdatnost studentů při používání výpočetní techniky?

- a) nízká
- b) průměrná
- c) velmi dobrá

26. Jaká je úroveň studentů při práci s informacemi?

- a) nízká
- b) průměrná
- c) velmi dobrá

27. Stačí osobnostně a intelektuálně studenti na studium?

- a) ano
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) ne

28. Kolik procent studentů podle vašeho odhadu a zkušeností ukončí studium maturitou?

- a) méně než 20 %
- b) 21 – 40 %
- c) 41 a více %

29. Pomůže úspěšným absolventům dosažené vzdělání ke získání lepší práce?

- a) ano
- b) nevím
- c) ne

30. Považujete celoživotní učení za cestu, kterou se dá:

- a) většina populace
- b) menšina populace
- c) pouze malý zlomek populace

Soupis použitých grafů, obrázků a tabulek:

Graf č. 1: Hrubý měsíční příjem dle vzdělání – str. 24

Graf č. 2: Rozdíl v průměrných příjmech VŠ a SŠ – str. 24

Graf 3: Věková struktura respondentů – str. 33

Graf 4: Ekonomická aktivita – str. 33

Graf 5: Vzdělanostní struktura – str. 34

Graf 6: Výše měsíčních příjmů – str. 35

Graf 7: Spokojenost se mzdou – str. 35

Graf 8: Doba rozhodování ke studiu – str. 36

Graf 9: Tolerance zaměstnavatele vůči studiu - str. 36

Graf 10: Podpora rodiny při studiu – str. 37

Graf 11: Hodnocení náročnosti studia – str. 37

Graf 12: Motivace ke studiu – str. 38

Graf 13: Nejobtížnější učební předmět – str. 39

Graf 14: Časová náročnost přípravy ke studiu – str. 39

Graf 15: Využití IT při studiu – str. 40

Graf 16: Solidarita spolupracovníků se studiem – str. 41

Graf 17: Ochota dále se vzdělávat – str. 41

Graf 18: Motivace ke vzdělávání – str. 42

Graf 19: Důvod dosavadní absence maturity – str. 42

Graf 20: Znalost pojmu vzdělávání dospělých – str. 43

Graf 21: Korelace vzdělání s úrovní pracovního zařazení - str. 44

Graf 22: Doporučení studovat – str. 44

Graf 23: Znalost jazyků – str. 45

Graf 24: Úroveň komunikačních schopností – str. 46

- Graf 25: Samostatnost studentů – str. 46
- Graf 26: Ochota studentů učit se – str. 47
- Graf 27: Schopnost používat ICT – str. 47
- Graf 28: Schopnost práce s informacemi – str. 48
- Graf 29: Předpoklady ke studiu – str. 48
- Graf 30: Odhad úspěšného ukončení studia – str. 49
- Graf 31: Perspektiva uplatnění – str. 49
- Graf 32: Prognóza využití celoživotního učení v české populaci – str. 50

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Miroslav Bomberovič

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Možnosti a význam učení a vzdělávání dospělých
v biodromálním kontextu

Rok: 2012/2013

Počet stran textu bez příloh: 57

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů české literatury a pramenů: 18

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.